

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
Кафедра обліку і оподаткування**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній ступінь – «Магістр»

**на тему: Теоретико-методичні та практичні аспекти обліку і аудит
власного капіталу сільськогосподарського підприємства**

Виконала:

Чижова Оксана Сергіївна
здобувач спеціальності
071 «Облік і оподаткування»

Керівник:

Довжик Олена Олександрівна
доцент кафедри обліку і оподаткування

Рецензент:

Журбенко Наталія Михайлівна
начальник планово-фінансового відділу
Сумського національного аграрного
університету

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет

Кафедра

Освітній ступінь

Спеціальність

Економіки і менеджменту

Обліку і оподаткування

Магістр

071 «Облік і оподаткування»

Завідувач кафедри

« 08 » листопада

Затверджую:

М.І. Гордієнко

2023 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ

Чижовій Оксані Сергіївні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1.Тема роботи: Теоретико-методичні та практичні аспекти обліку і аудит власного капіталу сільськогосподарського підприємства

2. База практичного дослідження:

СТОВ «Піщане» Сумського району Сумської області

керівник роботи **Довжик Олена Олександрівна, к.е.н., доцент**

(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджена наказом по університету від

23.11. 2023 р. № 3603-н

3. Строк подання здобувачем закінченого проекту (роботи) 12 грудня 2024 року

4. Вихідні дані до проекту (роботи):

первинні та зведені документи, реєстри синтетичного та аналітичного обліку, статутні та установчі документи, фінансова, статистична, бюджетна та податкова звітність, законодавчо - нормативні акти з питань обліку і контролю, монографії, фахові наукові статті та доповіді на міжнародних науково-практичних конференціях з питань сучасного стану та вдосконалення обліку, аналізу, аудиту і контролю.

5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

дослідити понятійну сутність категорії «власний капітал», як об'єкта обліку;
вивчити законодавчо-нормативну базу та інформаційне забезпечення з теми дослідження;
провести підбір та аналіз наукових літературних джерел з тематики дослідження;
навести організаційно – економічну характеристику досліджуваного підприємства;
розкрити стан організації обліку і аудиту власного капіталу;
визначити особливості методики обліку і аудиту наявності та руху власного капіталу у базовому сільськогосподарському підприємстві;
надати пропозиції щодо вдосконалення обліку і аудиту власного капіталу в умовах функціонування досліджуваного сільськогосподарського підприємства;
сформулювати висновки.

6. Дата видачі завдання

«08» листопада 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів підготовки кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Визначення та затвердження теми дослідження, складання плану – графіку виконання роботи	листопад 2023 р.	
2.	Підбір та аналіз літературних джерел, підготовка першого теоретичного розділу	грудень 2023 р. - січень 2024 р.	
3.	Збір аналітичної інформації, обробка результатів дослідження та підготовка другого розділу роботи	лютий-липень 2024 р.	
4.	Підготовка третього розділу кваліфікаційної роботи	вересень - жовтень 2024 р.	
5.	Підготовка висновків, пропозицій та узгодження з керівником	жовтень-листопад 2024 р.	
6.	Підготовка кінцевого варіанту кваліфікаційної роботи	листопад 2024 р.	
7.	Опрацювання зауважень керівника, перевірка на автентичність	02-10 грудня 2024 р.	
8.	Рецензування кваліфікаційної роботи	05-12 грудня 2024 р.	
9.	Представлення кваліфікаційної роботи на кафедрі, деканат	12 грудня 2024 р.	
10.	Підготовка доповіді, презентації до кваліфікаційної роботи та її попередній захист	05-15 грудня 2024 р.	
11.	Захист кваліфікаційної роботи	16-17 грудня 2024 р.	

Здобувач вищої освіти за другим
(магістерським) рівнем

Оксана ЧИЖОВА

Керівник роботи

Олена ДОВЖИК

Перевірку на автентичність проведено.

Надія БАРАНІК

Кваліфікаційна робота допущена до
захисту

Гарант освітньої програми

Інна НАЗАРЕНКО

Декан факультету економіки і
менеджменту

Світлана ЛУКАШ

Атонація

Чижова О.С. Теоретико-методичні та практичні аспекти обліку і аудит власного капіталу сільськогосподарського підприємства

Кваліфікаційна робота зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування», СНАУ, Суми – 2024 р. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню теоретико-методичних та практичних аспектів обліку і аудиту власного капіталу сільськогосподарського підприємства.

В роботі розглянуто роль і значення власного капіталу для операційної діяльності підприємства, а також теоретико-методичні аспекти організації обліку і аудиту власного капіталу сільськогосподарського товариства. Розкрито загальні положення обліку і аудиту власного капіталу сільськогосподарського підприємства. Проведено дослідження нормативно-правового регулювання за допомогою законодавчих та нормативних документів, постанов, НП(С)БО, інструкцій, які затверджені Кабінетом Міністрів України у сфері обліку власного капіталу.

Проведено діагностику фінансово-економічної діяльності СТОВ «Піщане» Сумського району, на основі фінансової звітності, розраховано показники, які стосуються стану заборгованості та фінансової стійкості господарства. Проаналізовано організацію облікового процесу власного капіталу у товаристві. Ось деякі підходи щодо організації бухгалтерського обліку для сільськогосподарського підприємства, які можна зазначити, виходячи з результатів дослідження: запровадження ефективної системи внутрішнього контролю для управління власним капіталом; адаптація методів обліку до специфіки діяльності сільськогосподарського підприємства, зокрема з урахуванням сезонності та циклічності виробництва; вдосконалення облікових політик, спрямованих на забезпечення достовірності фінансової звітності.

У проведеному дослідженні встановлено, що загалом величезну роль має обліково-аналітичне забезпечення для управління власним капіталом. Рекомендації щодо використання додаткових субрахунків з обліку власного капіталу та запропоновані шляхи вдосконалення щодо подальшої автоматизації покликані покращити здійснення обліку власного капіталу. Налагоджений аудит власного капіталу, що рекомендовано здійснювати на підприємстві протягом певного періоду, дасть можливість удосконалити питання, пов'язані з процесами управління фінансами, а також проводити аналіз ефективності використання капіталу на підприємстві.

Ключові слова: облік, власний капітал, аудит, оцінка, класифікація власного капіталу.

Abstract

Chyzhova O.S. Theoretical, methodological and practical aspects of accounting and auditing of the equity capital of an agricultural enterprise

Chyzhova O.S. Theoretical, methodological and practical aspects of accounting and auditing of the equity of an agricultural enterprise

Qualification work in the specialty 071 «Accounting and taxation», SNAU, Sumy - 2024 - Manuscript.

The qualification work is devoted to the study of theoretical, methodological and practical aspects of accounting and auditing the equity of an agricultural enterprise.

The work considers the role and significance of equity for the operational activities of the enterprise, as well as theoretical and methodological aspects of organizing accounting and auditing the equity of an agricultural company. The general provisions of accounting and auditing the equity of an agricultural enterprise are disclosed. A study of regulatory and legal regulation was conducted using legislative and regulatory documents, resolutions, NP(S)BO, instructions approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine in the field of accounting for equity.

A diagnosis of the financial and economic activities of STOV «Pishchane» Sumy district, based on financial reporting, indicators related to the state of debt and financial stability of the farm were calculated. The organization of the accounting process of equity in the company was analyzed. Here are some approaches to organizing accounting for an agricultural enterprise, which can be noted based on the results of the study: introduction of an effective internal control system for managing equity; adaptation of accounting methods to the specifics of the agricultural enterprise's activities, in particular, taking into account seasonality and cyclicity of production; improvement of accounting policies aimed at ensuring the reliability of financial reporting.

The study found that in general, accounting and analytical support for managing equity plays a huge role. Recommendations for the use of additional sub-accounts for accounting for equity and proposed ways of improvement for further automation are designed to improve the accounting for equity. A well-established audit of equity capital, which is recommended to be carried out at the enterprise over a certain period, will make it possible to improve issues related to financial management processes, as well as to analyze the efficiency of capital use at the enterprise.

Keywords: accounting, equity capital, audit, assessment, classification of equity capital.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	10
1.1 Сутність, складові та роль власного капіталу у процесі управління	10
1.2 Теоретико-методичні аспекти обліку власного капіталу	17
1.3 Особливості аудиту власного капіталу підприємства	19
РОЗДІЛ 2 ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В СЛОВ «ПІЩАНЕ»	24
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства	24
2.2 Організація обліку власного капіталу в СЛОВ «Піщане»	33
2.3 Вдосконалення обліку власного капіталу на підприємстві	38
РОЗДІЛ 3 АУДИТ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	42
3.1 Методика проведення аудиту власного капіталу	42
3.2 Документальний супровід аудиту власного капіталу підприємства	56
3.3 Напрями удосконалення аудиту власного капіталу	59
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66
ДОДАТКИ	70

ВСТУП

Актуальність теми. Сільськогосподарські підприємства займають важливу роль в економіці країни, забезпечуючи продовольчу безпеку та сприяючи розвитку аграрного сектора. В умовах економічної нестабільності та інтеграції в міжнародні ринки виробництвом завданням є забезпечення ефективного управління фінансовими ресурсами, зокрема власним капіталом. Облік і аудит власного капіталу є накопиченими елементами фінансового управління, що забезпечують прозорість господарської діяльності, дають можливість залучати інвестиції та сприяють прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Особливості функціонування сільськогосподарських підприємств, такі як сезонність виробництва, висока залежність від природно-кліматичних умов і державна підтримка, вимагають розробки адаптованих методів обліку та аудиту власного капіталу. Це визначається актуальністю теми дослідження та її практичним значенням.

Вагомий внесок у дослідження обліку та аудиту власного капіталу зробили такі вітчизняні теоретики, як Безкоровайна Л. [3], Бобяк А. [2], Горбатенко А. [4], Городня Т. [5], Огійчук М. [15], Рейтер Н. [19], Самойлова Т. [22], Чижова Т. [12], Шатило М. [27], Шури С. [27] та ін.

Віддаючи належне науковим здобуткам вчених, доцільно зазначити, що на сьогодні існує гостра потреба для продовження дослідження теми теоретико-методичні та практичні аспекти обліку та аудиту власного капіталу з урахуванням практичної позиції та проблеми, які мають місце на підприємстві, яке є основою для написання кваліфікаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковою темою. Кваліфікаційна робота виконувалась в межах науково-дослідної теми Сумського національного аграрного університету кафедри облік і оподаткування: «Теоретико-методологічні та практичні аспекти організації обліку і оподаткування на підприємствах аграрного сектору економіки (номер державної реєстрації 0119U102486)».

Мета і завдання дослідження. Мета написання кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних та практичних аспектів обліку та аудиту власного капіталу сільськогосподарського підприємства.

Для досягнення мети в роботі поставлені наступні завдання:

- обґрунтувати сутність, складові та роль власного капіталу у процесі управління;
- узагальнити теоретико-методичні аспекти обліку власного капіталу;
- визначити особливості аудиту власного капіталу підприємства;
- провести організаційно-економічну характеристику підприємства;
- охарактеризувати організацію обліку власного капіталу в СТОВ «Піщане»;
- узагальнити вдосконалення обліку власного капіталу на підприємстві;
- конкретизувати методику проведення аудиту власного капіталу;
- розкрити документальний супровід аудиту власного капіталу підприємства;
- узагальнити напрями удосконалення аудиту власного капіталу.

Об'єктом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти обліку та аудиту власного капіталу на базі СТОВ «Піщане».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів обліку та аудиту власного капіталу сільськогосподарського підприємства.

Методи дослідження. Дослідження базується на діалектичному методі пізнання та використовує різні загальнонаукові методи, такі як спостереження, порівняння, індукція і дедукція, аналіз та синтез, історичний та логічний підходи, узагальнення.

Інформаційну базу дослідження становлять Закони України, постанови Кабінету міністрів, річні звітні данні підприємства за період 2021-2023 роки, матеріали мережі Internet, наукові праці вітчизняних та закордонних вчених.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення кваліфікаційної роботи можуть бути прийняті до впровадження в освітній процес, а також в практичну діяльність досліджуваного підприємства.

Основний внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійно виконаною працею, наукові положення та висновки, які представлені в роботі, одержані здобувачем вищої освіти самостійно.

Апробація результатів дослідження. Основні результати наукових досліджень були обговорені на науково-практичних конференціях, зокрема: VIII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сьогодення у сфері фінансів, обліку та аудиту» (23 травня 2024 р., м. Хмельницький), III Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегічні пріоритети розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах глобалізації» (19 листопада 2024 р., м. Суми)

Публікації. Основні результати кваліфікаційної роботи викладено у 2 наукових працях загальним обсягом 0,3 ум. друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи - 70 сторінок, робота містить 19 таблиць, 4 рисунки. Список використаних джерел налічує 33 джерела.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність, складові та роль власного капіталу у процесі управління

Власні кошти є першочерговим джерелом фінансування будь-якого бізнесу. Власний капітал охоплює ширше значення, ніж просто фінансування, а й гарантією стабільності підприємства. Однак, чітке формулювання терміна «власний капітал» досі залишається дискусійним. Існують два основні підходи до його розуміння: бухгалтерський, який фокусується на облікових аспектах, та економічний, який розглядає ширший контекст наведено в таблиці 1.1 (Додаток А).

Термін «власний капітал» розглядається з двох основних підходів. З погляду бухгалтерського обліку, власний капітал підприємства розраховується як різниця між загальною величиною його активів і зобов'язань. Концепція власного капіталу в економіці є динамічною і варіюється залежно від економічного контексту. Він виконує три ключові функції: генерує додаткову вартість, фінансує операційну діяльність та являти собою сукупність активів підприємства.

Враховуючи різноманітність наявних трактувань, ми пропонуємо нову дефініцію власного капіталу, як самозростаючої вартості, що належить підприємству. Інакше кажучи, власний капітал не лише включає початкові інвестиції, але й приріст вартості, отриманий внаслідок господарської діяльності. Такий спосіб є більш універсальним і дозволяє розглядати власний капітал у якості важливого ресурсу для фінансування підприємства та створення додаткової вартості.

Власний капітал тримає комплексний характер і виконує кілька важливих функцій. Він є не тільки фінансовим ресурсом, але й:

- основою виробництва: об'єднує всі фактори виробництва в єдине ціле;

- джерелами доходу: приносить власникам економічну вигоду, що здатна бути орієнтована на реінвестування або виплату дивідендів;
- гарантією прав власників: закріплює їхні права на активи підприємства та гарантує повернення інвестицій у разі ліквідації;
- індикатором фінансового стану: відображає як поточну вартість підприємства, так і його потенціал для розвитку;
- інструментом управління: використовується власниками для прийняття стратегічних рішень;
- показником ефективності: відображає результативність діяльності компанії та ефективність управління ресурсами.

Власний капітал слугує фундаментом для створення активів підприємства, сприяючи його стабільності та розвитку. Окрім своєї первинної функції, власний капітал виконує й інші функції, які є предметом наукових досліджень та детально описані в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2. - Різноманітні наукові погляди на функції власного капіталу підприємства

Автор (и)	Функції
Вівчар О. Й. Саварин В. М.	Функція самостійності та влади, функція відповідальності й захисту прав кредиторів, функція довготермінового кредитування, функція фінансування ризику, функція кредитоспроможності, функція компенсації завданих збитків, функція розподілу доходів і активів [23, с. 148]
Олександренко І. В	Функція створення, функція формування, функція забезпечення ефективності, функція стабілізації, функція розподілу, захисна функція [16, с. 214]
Ногіна С., Шумікін С., Костанян С	Функція створення та запуску підприємства, функція відповідальності та гарантій, захисна функція, функція фінансування та підтримки ліквідності [14, с. 348-349]
Рудика В. І., Сукрушева Г. О., Гонтар Т. Ю.	Функція заснування, функція відповідальності, захисна функція, функція розподілу майна, функція фінансування і підтримки ліквідності, функція управління та нагляду [22, с. 438]
Рубаха М. В., Овчар О. А.	Функція створення та запуску підприємства, функція довгострокового фінансування діяльності, функція відповідальності, функція компенсації завданих збитків (захисна функція), функція забезпечення перспективної кредит-емності, функція фінансування ризику, функція управління та контролю, функція розподілу доходів і активів, репрезентативна функція, функція поточного управління підприємством, нормативна функція, статистична функція, комунікативна функція, трансформаційна функція [21, с. 142]

**Джерело: складено на основі інтернет-джерел автором самостійно*

Аналізуючи результати дослідження, ми пропонуємо класифікувати ролі власного капіталу підприємства на первинні та вторинні, детально описані в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 - Систематизація функцій та ролі власного капіталу

Назва функції власного капіталу	Зміст функції власного капіталу	Роль власного капіталу
Первинні (базові) функції		
Формувальна	Залучення фінансових ресурсів і створення умов для заснування та функціонування підприємства	Накопичення фінансових ресурсів для створення фінансової основи підприємства
Розподільна	Забезпечення участі власників у розподілі чистого прибутку та активів при ліквідації підприємства	Визначення пропорцій розподілу прибутку та активів серед власників підприємства
Управлінська	Залучення власників до прийняття управлінських рішень	Можливість власників брати участь в управлінні підприємством
Захисна	Підтримка фінансової стійкості та здатності підприємства виконувати свої зобов'язання	Мінімізація фінансових ризиків, пов'язаних з капіталом підприємства
Вторинні (похідні) функції		
Гарантувальна	Підтвердження платоспроможності та фінансової стійкості для кредиторів і інвесторів	Забезпечення інтересів кредиторів та інвесторів
Індикативна	Відображення ринкової вартості підприємства і його відповідності ринковим умовам	Формування ринкової вартості підприємства
Репрезентативна	Створення позитивного іміджу підприємства для кредиторів і інвесторів	Показник інвестиційної привабливості підприємства.

**Джерело: складено на основі інтернет-джерел автором самостійно*

Без власного капіталу жодна компанія не зможе ефективно функціонувати. Окрім власних коштів, бізнес може використовувати й позикові ресурси, такі як кредити, облігаційні позики чи лізинг. Проте їхня частка в загальному обсязі фінансування має бути обмежена, щоб уникнути надмірного фінансового навантаження та залежності від кредиторів. Ефективне управління співвідношенням власного і позикового капіталу є важливим завданням для забезпечення ліквідності підприємства та його платоспроможності в довгостроковій перспективі. Способи збільшення власного капіталу

класифікуються на внутрішні, такі як нерозподілений прибуток, і зовнішні, зокрема інвестиції власників.

Зовнішніми джерелами створення власного капіталу підприємства є:

- отримання фінансування від засновників і акціонерів через підвищення статутного капіталу або випуск додаткових акцій;
- отримання безоплатної фінансової допомоги: від державних органів, від інших учасників господарювання;
- перетворення боргів на власний капітал: наприклад, обмін облігацій на акції;
- цільове фінансування інвестиційних проєктів: кошти, отримані на конкретні цілі;
- додаткові джерела: такі як емісійний дохід реалізації акцій вище номіналу.

Капітал підприємства поділяється на такі основні частини: інвестованого капіталу (внесеного засновниками), накопиченого капіталу (створеного в процесі діяльності) та вилученого капіталу (частина, що може бути зменшена). Інвестований капітал, своєю чергою, включає статутний капітал, неоплачені внески та додаткові вкладення. Накопичений капітал сформований з резервів, нерозподіленого прибутку та сум, отриманих від переоцінки активів. Чим більше накопичено капіталу, тим стабільнішим є фінансовий стан підприємства.

Процес створення власного капіталу є безперервним процесом, який щільно пов'язаний зі здійсненням господарської діяльності компанії і не має завершальної стадії. Капітал підприємства постійно оновлюється завдяки реінвестуванню прибутку або зменшується внаслідок покриття збитків. Підприємство формує резерви відповідно до своїх установчих документів, переоцінює майно, що призводить до збільшення капіталу, а також може залучати додаткові кошти від власників, які пропорційно збільшують їхню частку в капіталі [20, с. 190].

На рисунку 1.1 представлена структура власного капіталу підприємства, що охоплює різні елементи, які відрізняються економічним змістом, принципами формування та застосування.

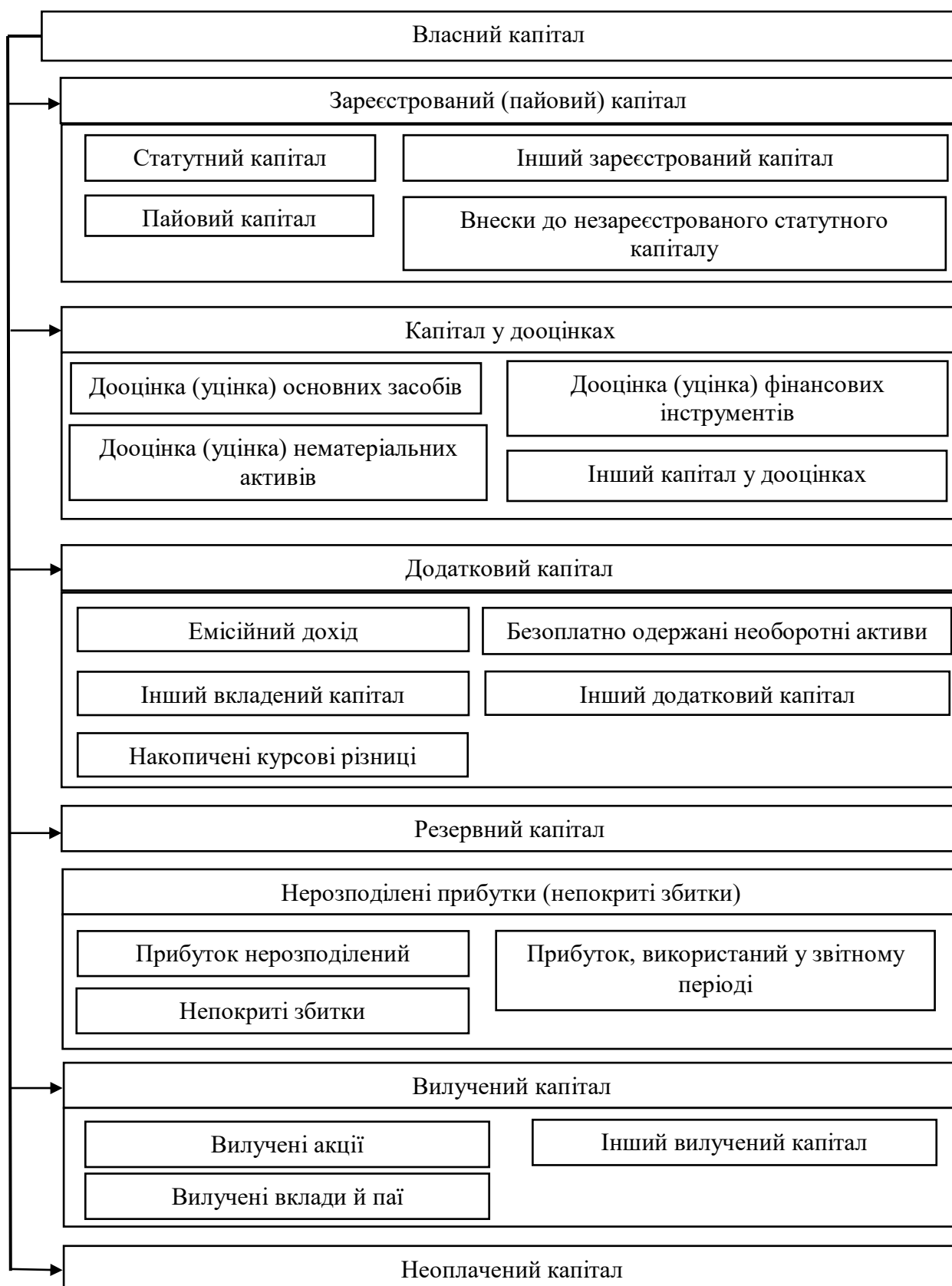

Рисунок 1.1 - Співвідношення різних елементів у складі власного капіталу

*Джерело: складено автором за матеріалами джерела [8]

Власний капітал виступає ключовим елементом у функціонуванні підприємства, проте характеризується як позитивними, так і негативними аспектами. Серед основних переваг власного капіталу варто виокремити [28, с. 4; 21, с. 143]:

- легкість залучення, оскільки рішення щодо збільшення власного капіталу (особливо внаслідок внутрішніх джерел) приймаються власниками та менеджерами підприємства без необхідності узгодження з іншими підприємствами;

- висока прибутковість у всіх сферах діяльності, адже застосування власного капіталу не вимагає сплати відсотків за позики у будь-якій формі;

- гарантування фінансової стабільності підприємства, його платоспроможності у довгостроковій перспективі, гарантування стабільного фінансового стану, що сприяє зниженню ризику банкрутства;

- незалежність при прийнятті управлінських рішень та збереження контролю власників над господарською діяльністю підприємства, оскільки використання власного капіталу з внутрішніх джерел не вимагає узгодження з іншими учасниками.

Недоліки власного капіталу включають [28, с. 4; 21, с. 143; 20, с. 138]:

- обмежений потенціал залучення, що стримує можливості значного збільшення обсягів операційної та інвестиційної діяльності підприємства під час сприятливих умов на ринку на певних етапах його розвитку;

- складнощі в залученні та високі витрати, що виникають внаслідок організації випуску акцій і їх розміщенням для підприємств, що функціонують у формі акціонерного товариства;

- ризик втрати контролю над підприємством у формі акціонерного товариства з боку чинних акціонерів, що створює труднощі в узгодженні їхніх інтересів у розподілі дивідендів із потребами підприємства у фінансуванні, а також може призвести до змін у стратегії розвитку;

- висока ціна власного капіталу в порівнянні з іншими можливими джерелами позикових коштів фінансування через підвищений ризик для акціонерів підприємства у формі акціонерного товариства у порівнянні з його кредиторами;
- відволікання власних коштів підприємства від господарської діяльності;
- неможливість підвищення коефіцієнта рентабельності власного капіталу через використання позикових коштів, оскільки при використанні лише власних фінансів фінансова рентабельність не може бути вищою за економічну.

Стратегічні цілі підприємства, деталізовані в таблиці 1.4, визначають напрямки формування власного капіталу.

Таблиця 1.4 - Основні принципи формування власного капіталу підприємства

Назва	Характеристика
Урахування майбутніх напрямів розвитку господарської діяльності підприємства	Процес створення власного капіталу підприємства спрямований на забезпечення його господарської діяльності не лише на етапі створення, але й у процесі розвитку та розширення в майбутньому.
Обґрунтування потреби в джерелах коштів	Проведення економічного аналізу оптимальних розмірів власного капіталу підприємства на всіх етапах його життєвого циклу.
Гарантування відповідності розміру власного капіталу розміру активів, що формуються підприємством.	Загальна необхідність у власному капіталі визначається потребою в оборотних та необоротних активах.
Досягнення оптимальної структури капіталу з огляду на ефективність його використання.	Якщо підприємство застосовує виключно власний капітал, його фінансова стійкість досягає найвищого рівня, але це обмежує темпи економічного розвитку та не дає можливості збільшувати прибуток на вкладений капітал.
Забезпечення зниження витрат на залучення власного капіталу з різних джерел.	Мінімізація досягається через управління вартістю власного капіталу, яка визначається як ціна, що підприємство сплачує за його залучення з різних джерел.
Врахування ризиків під час формування власного капіталу.	Прогнозування потенційних ризиків формування власного капіталу підприємства, їх зменшення та страхування.
Гарантування максимально ефективного використання капіталу під час його застосування в господарській діяльності.	Досягнення максимальної прибутковості власного капіталу при забезпеченні прийнятного для підприємства рівня фінансового ризику.

**Джерело: складено автором на основі джерел [21, с. 144; 7]*

Створення власного капіталу українських підприємств має специфіку, зумовлену різноманітністю типів власності та організаційно-правових структур.

Наприклад, для підприємств державної та комунальної форм власності розмір статутного капіталу визначається уповноваженими органами, тоді як для акціонерних товариств існують чітко встановлені законодавчі вимоги щодо мінімальних розмірів як статутного, так і резервного капіталу. Ці норми регулюються поточним законодавством і повинні бути враховані під час створення та розвитку підприємств [6; 19].

Низький рівень власного капіталу був однією з основних причин фінансової нестабільності багатьох українських підприємств. Це призводило до підвищення фінансової залежності, зниження стійкості до зовнішніх шоків та обмеження можливостей для інвестицій та розвитку.

1.2 Теоретико-методичні аспекти обліку власного капіталу

Питання обліку власного капіталу протягом багатьох років є об'єктом наукових досліджень як українських, так і закордонних учених. Серед них можна виділити таких авторів, як М. Ф. Огійчук, Н. І. Петренко та інші. Однак, всупереч значним досягненням в цій галузі, ряд питань залишається дискусійним. Впровадження спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку ще більше ускладнило ситуацію, оскільки вимагає адаптації наявних підходів до обліку власного капіталу до нових умов господарювання. Зокрема, необхідно більш детально дослідити питання визначення суті власного капіталу, його структури та особливостей відображення у фінансовій звітності.

Кожен тип власного капіталу має свої особливі завдання в бухгалтерському обліку. Зареєстрований (пайовий) капітал, що включає статутний та пайовий капітал, відображає загальну суму внесків засновників підприємства. Хоча в законодавстві використовуються інші терміни, зміни в бухгалтерському обліку, зокрема введення поняття «зареєстрований капітал», вважаються більш логічними та зручними для ведення обліку.

Введення додаткових рахунків другого рівня, запропоноване Огійчук М. дозволить підвищити інформативність бухгалтерського обліку акцій, випущених

підприємством [15]. Такий підхід надає бухгалтеру можливість здійснювати оперативний моніторинг розрахунків з акціонерами, оцінювати ступінь виконання зобов'язань щодо оплати акцій та забезпечувати надійність фінансової інформації.

Законодавство дозволяє підприємствам накопичувати чисті активи, що перевищують мінімально необхідний розмір статутного капіталу. Це створює певну диспропорцію та потенційні ризики. Зокрема, товариство може опинитися в ситуації, коли для уникнення порушення співвідношення між чистими активами та статутним капіталом буде змушене отримувати додатковий прибуток. Така ситуація може стати джерелом конфліктів між учасниками товариства.

Дослідження та практичний досвід показують, що внесення основних засобів до статутного капіталу відповідає вимогам спрощеної системи оподаткування. Однак, існує ймовірність, що податкові органи на місцях можуть мати іншу думку на це питання.

Для обліку пайових внесків у кооперативах призначений субрахунок 402. Водночас зареєстрований капітал інших типів підприємств, таких як приватні компанії, обліковується на окремому субрахунку 403. Такий поділ дає змогу докладніше вивчати структуру власного капіталу різних видів підприємств [18].

Субрахунок 404 використовується для обліку коштів, які засновники внесли до статутного капіталу, але зміни до статуту ще не були зареєстровані. Додаткові внески засновників, які не збільшують розмір їхніх часток і не вимагають державної реєстрації, відносяться до іншого вкладеного капіталу та обліковуються на субрахунку 422.

Якщо підприємство виявляє, що вартість його активів зросла, то цю додаткову вартість відображають на спеціальних субрахунках (411-414). Крім того, коли компанія продає свої акції дорожче за їх номінальну вартість, ця додаткова сума, яку називають емісійним доходом, збільшує накопичений капітал підприємства та обліковується на субрахунку 421 [2].

Коливання валютних курсів, що виникають через зміну валютних курсів, прямо впливають на розмір власного капіталу підприємства. Загальна сума

власного капіталу формується з урахуванням цих різниць, які записуються на субрахунку 423, що дозволяє оцінити фактичний фінансовий стан підприємства.

Джерела поповнення додаткового капіталу підприємства є різноманітними. Одним з таких джерел є безоплатно отримані активи, які обліковуються на субрахунку 424. Варто зазначити, що вартість таких активів поступово зменшується протягом їх використання. Крім інших джерел, додатковий капітал може формуватися внаслідок вартості активів, отриманих в оренду, наприклад, цілісних майнових комплексів. Така інформація відображається на субрахунку 425.

Методи створення фінансових ресурсів підприємства визначаються його організаційно-правовою формою та вимогами законодавства. Ці особливості слід враховувати як на етапі створення підприємства, так і на всіх етапах його діяльності. Процес створення капіталу підприємства супроводжується низкою проблем, що впливають на ухвалення фінансових рішень та вимагають подальших наукових і практичних досліджень. Для розв'язання цих проблем необхідне вдосконалення законодавчої бази.

1.3 Особливості аудиту власного капіталу підприємства

Власний капітал являє собою ключовим джерелом фінансування підприємства, що впливає на всі аспекти його діяльності, включаючи можливість залучення кредитних коштів. Ці особливості слід враховувати як на етапі створення підприємства, так і на всіх етапах його діяльності. Процес створення капіталу підприємства супроводжується низкою проблем, що впливають на ухвалення фінансових рішень та вимагають подальших наукових і практичних досліджень.

Аудит установчих документів – це юридична експертиза, яка перевіряє, чи відповідає діяльність підприємства чинному законодавству, зокрема, цивільному та господарському кодексам. В таблиці 1.5 детально описує етапи проведення такого аудиту, включаючи визначення об'єктів перевірки та джерел інформації, необхідних для підтвердження законності діяльності підприємства (Додаток Б).

Кожен етап аудиту спрямований на накопичення доказів, необхідних для об'єктивної оцінки фінансового стану підприємства. Завдяки цьому, Аудиторський висновок підтверджує відповідність фінансових звітів підприємства дійсним господарським операціям та чинному законодавству [13, с. 144].

Основними інструментами аудитора при перевірці власного капіталу є опитування, аналітичні процедури, вибірковий контроль та інспектування документів. Використовуючи ці методи, аудитор оцінює, чи правильно ведеться бухгалтерський облік на підприємстві, чи відповідає він національним стандартам і, чи є фінансова звітність правдивою.

Детальне планування забезпечує ефективне та якісне здійснення аудиту власного капіталу. На цьому етапі важливо визначити чіткі цілі перевірки та розробити алгоритм дій. Основні етапи такого планування подано в таблиці 1.6 (Додаток В).

Методика проведення аудиту, визначена в МСА 500 «Аудиторські докази», передбачає використання таких процедур як: інспектування, спостереження, підтвердження, запити, перерахунок, повторне виконання та аналітичні процедури. Кожна з цих процедур застосовується самостійно для досягнення поставлених цілей [11].

На початковому етапі аудитор вивчає організаційно-правову форму підприємства, структуру власності, географічне походження та правовий статус його учасників, розмір статутного капіталу та наявність великих акціонерів для оцінки ризиків і визначення наступних напрямів аудиту.

Для проведення якісного аудиту аудитору необхідно глибоко розуміти теоретичні основи складання фінансової звітності. Важливим аспектом аудиту є детальний аналіз обраної підприємством облікової політики на предмет її відповідності законодавству, стандартам бухгалтерського обліку та особливостям діяльності підприємства. Особливої уваги заслуговує відповідність обраної концептуальної основи специфіці господарських операцій та структурі балансу підприємства.

Для формування об'єктивної думки про діяльність підприємства аудитор повинен ретельно вивчити його установчі документи. Зокрема, необхідно проаналізувати положення, що стосуються створення та структури статутного (пайового) капіталу, а також порядок здійснення вкладів засновників.

Одним із найпоширеніших методів аудиту є процедура направлення запитів. Особливу цінність представляють письмові відповіді на ці запити. Найчастіше аудитори звертаються за інформацією щодо нарахування дивідендів учасникам та змін у статутних документах. Особливого значення такі запити набувають у випадках, коли дані про засновників підприємства є недостатньо деталізованими.

Можливість проведення процедури зовнішнього підтвердження залежить від специфіки діяльності підприємства. Якщо протягом аудиторського періоду не відбулося змін в установчих документах, зокрема щодо розміру статутного капіталу, то потреба в отриманих підтвердженнях від третіх осіб є мінімальною. Однак, якщо в статутні документи були внесені зміни, особливо якщо такі зміни пов'язані зі збільшенням статутного капіталу та оцінкою активів за справедливою вартістю, то проведення зовнішнього підтвердження є обов'язковим для отримання правдивих аудиторських доказів.

В ході аудиту власного капіталу аудитор ретельно аналізує облікові записи, що стосуються статутного капіталу, дооцінок, резервів і прибутку, зіставляючи їх із первинними документами та іншими джерелами інформації.

Аудиторська перевірка власного капіталу спрямована на підтвердження наступного [13, с. 149]:

- формування власного капіталу підприємства проводилося згідно з вимогами законодавства що діє та установчих документів;
- розмір власного капіталу та всі його зміни відображені в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в повному обсязі, своєчасно та правдиво;
- підприємство забезпечило ефективний аналітичний облік для своєчасного отримання точної відомості про стан і динаміку власного капіталу;
- розподіл прибутку здійснюється відповідно до затвердженої облікової політики та норм чинного законодавства;

- усі операції, які впливають на структуру власного капіталу, правильно відображені у бухгалтерських регістрах і фінансовій звітності.

Основною метою перевірки власного капіталу є: оцінити відповідність створення та діяльності підприємства вимогам законодавства; перевірити правильність створення та обліку статутного капіталу; підтвердити правдивість даних про власний капітал, відображених у фінансовій звітності.

У процесі виконання внутрішнього аудиту власного капіталу основний акцент робиться на перевірці первинних документів. Аудитор переконується, що всі операції мають законні підстави, документи оформлені правильно й арифметичні розрахунки виконані без помилок.

Одним з етапів обліку власного капіталу є коректне встановлення відповідності рахунків. Тому аудитор перевіряє, чи використовуються рахунки відповідно до їх призначення та вимог Плану рахунків. Інформація про всі операції, пов'язані зі змінами у власному капіталі, узагальнюється у Звіті про власний капітал. Цей документ є частиною фінансової звітності та надає керівництву, інвесторам і іншим зацікавленим сторонам глибоке дослідження структури та змін власного капіталу підприємства, слугуючи важливим джерелом для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень.

Аудиторська перевірка зосереджена на тому, щоб переконатися, що всі транзакції з власним капіталом відображаються на правильних рахунках відповідно до чинних стандартів обліку. Ці дані лежать в основі формування Звіту про власний капітал, який надає вичерпну інформацію про зміни в структурі власного капіталу, його джерела формування та напрями використання. Такий звіт є важливим інструментом для керівництва підприємства, інвесторів та інших зацікавлених осіб оскільки допомагає оцінити фінансову стійкість компанії, ефективність керування власним капіталом і приймати обґрунтовані рішення щодо подальшого розвитку бізнесу.

Кожен етап аудиту, від планування до підготовки висновків, супроводжується детальною документацією. Аудитор фіксує всі проведені процедури, отримані дані та виявлені відхилення від нормативних вимог. На

кінцевому етапі аудитор узагальнює результати перевірки, оцінює суттєвість виявлених помилок та розробляє конкретні рекомендації для усунення недоліків. Після виконання цих рекомендацій аудиторська перевірка вважається завершеною.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В СТОВ «ПІЩАНЕ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Піщане», скорочено - СТОВ «Піщане» - господарство- правонаступник колишнього відгодівельного радгоспу «Червоний партизан» Сумського облвиконкому, що був створений 1 липня 1971 року і діяв до грудня 1996 року. 26 грудня 1996 року радгосп «Червоний партизан» реорганізовано в КСП «Червоний партизан». За період своєї діяльності трудовим колективом радгоспу було створено матеріально-технічну базу.

СТОВ «Піщане» засноване 5 квітня 2000 року на базі виділених в натурі майнових паїв засновників шляхом реорганізації колективного сільськогосподарського підприємства «Червоний партизан». Товариство є підприємством, утвореним на засадах договору фізичних осіб шляхом об'єднання їх майнових паїв для підприємства діяльності у сільському господарстві.

Центральна садиба підприємства знаходиться в с. Піщане, вул. Шкільна, 47а. На території підприємства знаходяться села Піщане, Верхнє Піщане, Житейське, Кириківщина. Підприємство розташоване за 10 км від міста Суми.

Основними видами діяльності товариства є :

- вирощування зернових культур;
- розведення і відгодівля свиней.

Основна частина продукції рослинництва використовується як кормова база для тваринництва. Решта продукції, що вироблена в підприємстві реалізується місцевому населенню, а також переробним підприємствам Сумської області та України загалом.

Кожне підприємство повинно визначити свій виробничий напрямок, тобто спеціалізацію, яка передбачає розвиток однієї або кількох споріднених галузей та супутніх виробництв. Іншими словами це суспільний поділ праці, при якому засоби виробництва і робоча сила зосереджуються на виробництві певних видів продукції (Додаток Г). Отже, необхідно проаналізувати структуру товарної продукції.

Таблиця 2.1 - Обсяг та структура товарної продукції господарства СТОВ «Піщане»

Вид продукції	2021 рік		2022 рік		2023 рік		В середньому за три роки	
	Виручка від реалізації, тис. грн.	Питома вага, %	Виручка від реалізації, тис. грн.	Питома вага, %	Виручка від реалізації, тис. грн.	Питома вага, %	Виручка від реалізації, тис. грн.	Питома вага, %
Зернові та зернобобові	520,1	1,1	2019,2	3,7	13404,4	18,6	5314,6	7,8
у т.ч.	385,1	0,8	479,7	0,9	11193,7	15,5	4019,5	5,7
пшениця озима								
кукурудза на зерно	135,0	0,3	1482,8	2,7	2198,0	3,1	1271,9	2,0
ячмінь	0,0	0,0	56,6	0,1	12,8	0,02	23,1	0,04
Соняшник	11725,0	24,7	14981,8	27,4	4102,3	5,7	10269,7	19,3
Соя	0,0	0,0	1436,4	2,6	2454,4	3,4	1296,9	2,0
Всього продукції рослинництва	12245,1	25,8	18437,4	33,7	19961,2	27,7	16881,2	29,1
Свині	35206,1	74,2	36229,9	66,3	52051,0	72,3	41162,3	70,9
Всього продукції тваринництва	35206,1	74,2	36229,9	66,3	52051,0	72,3	41162,3	70,9
Всього по підприємству	47451,2	100,0	54667,3	100,0	72012,2	100,0	58043,6	100,0

**Джерело: розрахунки були здійснені на основі фінансової звітності СТОВ «Піщане» (Додаток Г)*

Дослідження обсягів і структури товарної продукції СТОВ «Піщане» за 2021–2023 роки показує, що підприємство переважно займається свинарством, яке стабільно домінує в структурі товарної продукції (понад 70% за три роки). Частка рослинництва зросла з 25,8% у 2021 році до 27,7% у 2023 році, показуючи тенденцію до збільшення. Зернові, зокрема пшениця, демонструють суттєве

зростання, тоді як частка соняшнику знизилася. Соя з'явилася у 2022 році й зросла до 3,4% у 2023 році.

Загалом підприємство диверсифікує діяльність, збільшуючи виторг від рослинництва, але основним джерелом доходу залишається свинарство.

Оскільки саме земля слугує головним засобом виробництва в аграрному секторі, є необхідним познайомитися зі станом земельних ресурсів, що знаходяться у користуванні СТОВ «Піщане».

Таблиця 2.2 - Склад та структура землекористування СТОВ «Піщане»

Види угідь	Роки					
	2021		2022		2023	
	Площа, га	Питома вага, %	Площа, га	Питома вага, %	Площа, га	Питома вага, %
Всього сільськогосподарських угідь	1274,46	100	1274,46	100	1274,46	100
у тому числі						
Рілля	1024,62	80,40	1024,62	80,40	1024,62	80,40
Сіножаті	219,18	17,20	219,18	17,20	219,18	17,20
Пасовища	2,94	0,20	2,94	0,20	2,94	0,20
Інше	27,72	2,20	27,72	2,20	27,72	2,20

**Джерело: розрахунки були здійснені на основі фінансової звітності СТОВ «Піщане» (Додаток Г)*

На основі аналізу даних таблиці можна зробити висновок, що протягом досліджуваного періоду площа сільськогосподарських угідь залишалася незмінною і складала 1274,46 га. Площа ріллі складає 1024,62 га що відповідає 80,4% в структурі землекористування. Решта площі сільськогосподарського призначення відведена під сіножаті, пасовиська і становить 219,18 га та 2,94 га відповідно.

Оскільки площа ріллі у структурі земельного фонду підприємства займає 80,4% можна констатувати, що земля в господарстві використовується інтенсивно.

Для отримання правдивих результатів аналізу фінансово-господарської діяльності необхідно провести детальне дослідження динаміки фінансових показників, що відповідають прийнятій в бухгалтерському обліку класифікації. Це

дозволить оцінити зміни в ліквідності, платоспроможності, прибутковості підприємства, а також виявити фактори, що впливають на ці зміни.

Таблиця 2.3 - Основні економічні показники виробничо-фінансової діяльності СТОВ «Піщане» за 2021-2023 роки

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відх. +,- 2023 рік від 2021 рік
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	47458	54790	72151	24693
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	34708	34821	52428	17720
Валовий прибуток, тис. грн	12750	19969	19723	6973
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	8432	15985	16012	7580
Валюта балансу, тис. Грн	76060	91703	102662	26602
Власний капітал, тис. Грн	64769	79636	93256	28487
Власні оборотні кошти, тис. грн.	47462	63162	65627	18165
Дебіторська заборгованість, тис. грн.	3267	5822	2772	-495
Кредиторська заборгованість, тис. грн.	152	496	374	222

**Джерело: розрахунки були здійснені на основі фінансової звітності СТОВ «Піщане» (Додаток Г)*

Економічні показники діяльності підприємства за останній період демонструють позитивну динаміку, це пояснюється збільшенням чистого доходу від реалізації на 24 693 тис. грн порівняно з 2021 роком. Також на це вплинуло збільшення таких показників, як валовий прибуток та чистий дохід підприємства на 6973 тис. грн та 7580 тис. грн відповідно. Серед позитивних аспектів діяльності підприємства варто відзначити збільшення валюти балансу на 26 602 тис. грн, зростання власного капіталу на 28 487 тис. грн і власних оборотних коштів на 18 167 тис. грн. Також слід підкреслити зменшення дебіторської заборгованості на 495 тис. грн, це має позитивний вплив на фінансове становище підприємства.

Отже, СТОВ «Піщане» демонструє стабільне фінансове зростання в період 2021-2023 років.

Для проведення комплексної оцінки фінансового стану підприємства застосовується система показників, яка дозволяє оцінити його діяльність у різних аспектах. Зокрема, аналізу підлягають майновий стан підприємства, його платоспроможність (ліквідність), фінансова стійкість, ефективність використання

активів (ділова активність) та рівень рентабельності. Вибір конкретних показників залежить від особливостей діяльності підприємства та цілей аналізу.

Для всебічної оцінки активів підприємства необхідно використовувати спеціальні показники, вказані у таблиці 2.4.

Комплексний аналіз системи показників дозволяє оцінити ефективність використання підприємством свого виробничого потенціалу. Зокрема, такий аналіз допомагає визначити рівень зношеності основних засобів, темпи їх оновлення, своєчасність вибуття застарілого обладнання та вплив цих чинників на загальну продуктивність виробництва й фінансовий стан підприємства.

Таблиця 2.4 - Показники майнового стану основних засобів підприємства за 2021-2023 рр.

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відх. +,- 2023 рік від 2021 рік.
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,43	0,49	0,40	-0,03
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0	0	0	
Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,15	0,0092	0,13	-0,02

**Джерело: розрахунки були здійснені на основі фінансової звітності СТОВ «Піщане» (Додаток Г)*

Коефіцієнт зносу вказує на зменшення ступеня зношеності основних засобів у 2023 році на 0,03 у порівнянні з 2021 роком, що є позитивною тенденцією. Однак відсутність оновлення основних засобів у період 2021-2023 років може свідчити про потенційні ризики, пов'язані зі збільшенням зносу та зниженням ефективності їх використання в майбутньому. Коефіцієнт вибуття зменшився порівняно з 2021 роком, що може вказувати на стабільніший стан основних засобів, хоча у 2023 році темпи вибуття все ж залишалися вищими, ніж у 2022 році.

Таким чином, підприємству слід приділити увагу оновленню основних засобів, щоб забезпечити їх довгострокову стабільність і ефективність використання.

Ліквідність — це здатність підприємства конвертувати свої активи в готівку для погашення короткострокових зобов'язань. Аналіз таблиці 2.5 дає змогу

оцінити, наскільки швидко і без втрат підприємство може це здійснити. Зокрема, за даними таблиці можна визначити співвідношення поточних активів та поточних зобов'язань, які є одним з ключових показників ліквідності.

Таблиця 2.5 - Показники ліквідності підприємства за 2021-2023 рр.

Показники	Нормативне значення	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відх.+, - 2023 рік від 2021 рік.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	0,13	0,47	0,01	-0,12
Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	>0,7	5,20	6,23	7,98	2,77
Коефіцієнт швидкої ліквідності	> 1	0,41	0,95	0,30	-0,11
Робочий капітал (розмір власних оборотних засобів)		5,20	6,23	7,98	2,77
Частка оборотних засобів в активах		0,77	0,82	0,73	-0,04

**Джерело: розрахунки були здійснені на основі фінансової звітності СТОВ «Піщане» (Додаток Г)*

Абсолютна ліквідність погіршилася у 2023 році, що вказує на обмежену здатність підприємства швидко виконувати свої зобов'язання. Водночас загальна ліквідність значно зросла на 2,77, що свідчить про високу здатність підприємства покривати короткострокові зобов'язання. Швидка ліквідність залишається проблемною, оскільки підприємство не має достатньо ліквідних активів для негайного покриття своїх зобов'язань. Робочий капітал збільшився, що є позитивним сигналом для фінансової стійкості підприємства. Частка оборотних засобів в активах знизилася, але показник все ще залишається на високому рівні. Підприємству слід приділити увагу покращенню показників абсолютної та швидкої ліквідності для підвищення фінансової гнучкості.

Платоспроможність підприємства є ключовою умовою для його господарської діяльності. Вона визначається здатністю підприємства здійснювати поточні платежі та виконувати фінансові зобов'язання шляхом готівки та легко мобілізованих грошових коштів і активів.

З огляду на принцип зростання ліквідності розрізняють три рівні платоспроможності підприємства: грошову, розрахункову та ліквідну.

Таблиця 2.6 - Показники платоспроможності (фінансової стійкості) СТОВ «Піщане» за 2021-2023 роки

Показники	Нормативне значення	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення +, - 2023 від 2021
Коефіцієнт платоспроможності	Понад 0,5	0,85	0,87	0,91	0,06
Коефіцієнт фінансування	Не більше 1	0,17	0,15	0,10	-0,07
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними запасами	$0,1 \leq$	0,81	0,84	0,87	0,07
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$0 <$ (до збільшення)	0,73	0,79	0,70	-0,03

**Джерело: розрахунки були здійснені на основі фінансової звітності СТОВ «Піщане» (Додаток Г)*

Загалом показники свідчать про стабільний і міцний фінансовий стан підприємства. Спостерігається зростання платоспроможності, забезпеченості оборотними запасами, а також зниження коефіцієнта фінансування, що вказує на покращення фінансової незалежності. Проте підприємству слід звернути увагу на зниження коефіцієнта маневреності власного капіталу у 2023 році.

Показники ділової активності підприємства відображають ефективність використання його ресурсів та здатність перетворювати активи на доходи. Ці показники дають змогу оцінити, як швидко підприємство перетворює свої активи на грошові потоки, а також наскільки ефективно управляє дебіторською та кредиторською заборгованістю, що розкрито в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 - Показники ділової активності підприємства

Показники	Нормативне значення	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення +, - 2023 від 2021
Коефіцієнт оборотності активів	До збільшення	1	1	1	0
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	До збільшення	3	3	5	2
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	До збільшення	61	29	130	69
Термін погашення дебіторської заборгованості, дні	До зменшення	144	135	76	-68
Термін погашення кредиторської заборгованості, дні	До зменшення	6	12	3	-3

**Джерело: розрахунки були здійснені на основі фінансової звітності СТОВ «Піщане» (Додаток Г)*

Стабільний коефіцієнт оборотності активів на рівні 1 вказує на те, що підприємство ефективно використовує свої активи для генерування доходів. Це означає, що кожна гривня, інвестована в активи, забезпечує приблизно однаковий

дохід протягом аналізованого періоду. Збільшення оборотності дебіторської заборгованості з 3 до 5 у 2023 році вказує на поліпшення збору коштів, а значне зростання оборотності кредиторської заборгованості з 29 до 130 свідчить про швидше погашення зобов'язань. Скорочення терміну погашення дебіторської заборгованості зі 144 до 76 днів та зменшення терміну погашення кредиторської заборгованості до 3 днів демонструє високу платіжну дисципліну та покращення ліквідності. Загалом, показники ділової активності СТОВ «Піщане» показують позитивну тенденцію, що вказує на поліпшення фінансового стану підприємства та ефективність управління грошовими потоками.

Рентабельність є ключовим показником фінансового здоров'я підприємства. Вона відображає ефективність використання ресурсів, оцінює привабливість компанії для інвесторів, полегшує процес отримання кредитів і забезпечує точність фінансової звітності. Низька рентабельність може вказувати на неефективність виробничих процесів, високі витрати або недостатню конкурентоспроможність продукції. Аналізуючи рентабельність, підприємство може виявити слабкі місця у своїй діяльності та розробити заходи для їх усунення.

Таблиця 2.8 - Показники рентабельності СТОВ «Піщане»

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення +, - 2023 від 2021
Рентабельність активів, %	11,09	17,43	15,60	4,51
Рентабельність власного капіталу, %	13,02	20,07	17,17	4,15
Рентабельність діяльності, %	24,29	45,91	30,54	6,25

**Джерело: розрахунки були здійснені на основі фінансової звітності СТОВ «Піщане» (Додаток Г)*

Рентабельність активів зросла на 4,51% за аналізований період. Це вказує на те, що підприємство покращило ефективність використання своїх активів для отримання прибутку, особливо у 2022 році, коли показник досяг максимального значення (17,43%). Рентабельність власного капіталу також показує позитивну тенденцію зростання (+4,15%). Найвищий показник був у 2022 році (20,07%), що говорить про максимальну ефективність використання власних коштів для створення прибутку. У 2023 році рентабельність знизилася до 17,17%, але все ще перевищує рівень 2021 року, що вказує на стабільне використання власного

капіталу. Рентабельність діяльності зросла на 6,25% за цей період, що свідчить про зростання прибутковості операційної діяльності.

За період 2021–2023 рр. показники рентабельності СТОВ «Піщане» демонструють позитивну динаміку. Найвищі значення рентабельності активів, власного капіталу та діяльності були зафіксовані у 2022 році, що свідчить про пік ефективності в цьому році. У 2023 році показники дещо знизилися, але все ще залишаються високими порівняно з 2021 роком. Це вказує на загальне покращення фінансової стабільності та ефективності підприємства протягом трьох років.

Діагностика ймовірності банкрутства включає детальний аналіз діяльності підприємства з метою виявлення кризових тенденцій, їх усунення та стабілізації роботи для забезпечення подальшого розвитку. Цей аналіз проводиться за моделлю Е. Альтмана.

Таблиця 2.9 - Діагностика ймовірності банкрутства підприємства за моделлю Е. Альтмана

Модель	$Z = 0,717 X_1 + 0,847 X_2 + 3,107 X_3 + 0,420 X_4 + 0,995 X_5$, де, X_1 – відношення власного оборотного капіталу до суми активів; X_2 – відношення нерозподіленого прибутку до суми активів; X_3 – відношення прибутку до виплати процентів і податків до суми активів; X_4 – відношення власного капіталу до заборгованості; X_5 – відношення виручки від реалізації до суми активів			
Назва етапу	Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Розрахунок змінних	X_1	0,62	0,69	0,64
	X_2	0,84	0,86	0,90
	X_3	0,11	0,17	0,16
	X_4	5,74	6,60	9,91
	X_5	0,62	0,60	0,70
Розрахунок інтегрального показника	Z	4,53	5,13	6,57
Обґрунтування результату розрахунків	$Z < 1,23$ – підприємству у найближчі два-три роки загрожує банкрутство; $Z > 1,23$ – підприємство має стійкий фінансовий стан			

**Джерело: розрахунки були здійснені на основі фінансової звітності СТОВ «Піщане» (Додаток Г)*

Аналіз ймовірності банкрутства підприємства СТОВ «Піщане» свідчить, що фінансовий стан компанії є стабільним, і ризик банкрутства протягом найближчих двох-трьох років відсутній. Оскільки показник Z у всі три роки перевищує 1,23, ймовірність банкрутства СТОВ підприємства є дуже низькою. Підприємство

демонструє стабільний фінансовий стан, і, враховуючи динаміку показників 4.53, 5.13 та 6.57 у різні роки, його фінансова ситуація покращується з кожним роком.

2.2 Організація обліку власного капіталу в СТОВ «Піщане»

Облік власного капіталу становить важливу частину бухгалтерського обліку, оскільки він відображає структуру фінансування підприємства, його фінансову стабільність та здатність до самофінансування. Завдяки обліку власного капіталу можна проаналізувати, яким чином формується капітал підприємства, як він змінюється з часом та як використовується для фінансування діяльності. Ця інформація є ключовою керівництва, інвесторів, кредиторів та інших осіб, які мають зацікавленість. Облік власного капіталу ведеться відповідно до національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, що гарантує єдиний підхід до визнання, оцінки та відображення операцій, що стосуються змін власного капіталу. Це забезпечує отримання точної та порівнянної фінансової інформації, яка є важливою для інвесторів, кредиторів, регуляторних органів та інших зацікавлених сторін.

Система внутрішнього нормативного регулювання обліку власного капіталу є основою ефективного фінансового управління підприємством, оскільки встановлює чіткі норми для відображення та моніторингу власного капіталу. Вона складається з набору внутрішніх нормативних документів, які регулюють формування, облік, зміни та розподіл власного капіталу.

Таблиця 2.10 - Опис внутрішніх нормативних документів СТОВ «Піщане» щодо регулювання обліку власного капіталу

Назва внутрішнього нормативного документа	Ключові питання регулювання	Зміст норм, що регулює
---	-----------------------------	------------------------

Облікова політика підприємства	Методи оцінки й обліку власного капіталу	Встановлює порядок відображення статутного, додаткового капіталу, розподілу прибутку та використання резервів на підставі затвердженої політики підприємства.
Установчі документи підприємства (Статут)	Процедура формування та змінення статутного капіталу.	Встановлює правила щодо збільшення чи зменшення статутного капіталу, участі засновників у його формуванні, а також внесків і часток учасників.
Протоколи зборів засновників	Прийняття рішень щодо розподілу прибутку та збільшення капіталу підприємства.	Включають рішення щодо виплати дивідендів, змін у статутному капіталі, розподілу нерозподіленого прибутку та порядку його використання.
Наказ про створення резервного капіталу	Створення та використання резервного капіталу.	Визначає відсоток прибутку, який підлягає резервуванню, порядок формування резервів і ситуації, коли їх можна використовувати для покриття збитків.
Фінансова звітність підприємства	Представлення інформації про власний капітал.	Окреслює порядок надання інформації про власний капітал у фінансових звітах, зокрема у Балансі та Звіті про зміни у власному капіталі.

**Джерело: складено автором самостійно на основі документів підприємства*

Облікова система підприємства здійснюється бухгалтерією, яку очолює головний бухгалтер. Відповідно, бухгалтерія забезпечує систематичний запис, обробку, аналіз і систематизація інформації про господарські операції з метою надання перевіреної та повної фінансової звітності. СТОВ «Піщане» застосовує меморіально-ордерну форму обліку. На підприємстві бухгалтерський облік організовано відповідно до вимог чинного законодавства України, зокрема Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а також затверджених стандартів бухгалтерського обліку. Для цього розроблено і затверджено робочий план рахунків, графік документообігу та деталізовані статті калькулювання виробничої собівартості.

Первинні документи - це обов'язкові письмові документи, які фіксують факти виконання господарських операцій, що впливають на зміни у складі власного капіталу підприємства. Вони є підґрунтям для бухгалтерського обліку та служать доказом виконання відповідних операцій. Основними видами первинних документів, які використовуються для обліку власного капіталу, є:

1. Накази - документи, що засвідчують рішення щодо створення резервного або додаткового капіталу, а також зміни в структурі капіталу.

2. Акти - документи, що фіксують проведення оцінки активів, які впливають на формування власного капіталу (наприклад, переоцінка основних засобів).

3. Звіти про прибутки та збитки - звіти, які показують фінансові результати підприємства, що впливають на нерозподілений прибуток.

4. Розпорядження - документи, що регулюють виплату дивідендів або розподіл прибутку серед власників.

Послідовність створення первинних документів відбувається в наступному порядку: ініціація - тобто виявлення потреби в документуванні певної господарської операції (наприклад, необхідність створення резервного капіталу); складання документа - підготовка тексту документа (наказу, акту) із зазначенням усіх необхідних даних; узгодження - погодження документа з керівництвом підприємства та/або іншими відповідальними особами (бухгалтером, фінансовим директором); реєстрація - внесення інформації про документ до журналу обліку документів, що ведеться на підприємстві та зберігання - зберігання первинних документів у спеціально відведеному місці (архіві) для забезпечення доступності та можливості перевірок.

Рахунок 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал» є синтетичним і використовується для зібрання відомості про стан і зміни власного капіталу підприємства. На даному рахунку обліковується загальна сума коштів, вкладених власниками в підприємство, включаючи статутний капітал, сформований завдяки пайовим внескам засновників, резервний капітал для покриття можливих збитків, а також нерозподілений прибуток - частину прибутку, що залишилась після сплати податків і виплати дивідендів.

Для детального обліку власного капіталу на підприємстві відкриваються аналітичні рахунки, які підрозділяються на основні категорії, такі як:

- Зареєстрований (пайовий) капітал (рахунок 40)
- Додатковий капітал (рахунок 42)
- Резервний капітал (рахунок 43)

- Нерозподілений прибуток (непокриті збитки) (рахунок 44)

Аналітичні рахунки детально фіксують зміни кожного елементу власного капіталу, який дозволяє підприємству контролювати його структуру та динаміку.

Нерозподілений прибуток не підлягає оподаткуванню до моменту його розподілу, тобто до виплати дивідендів. Якщо підприємство ухвалює рішення про виплату дивідендів, з них утримується податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) у розмірі 5% та військовий збір 1,5%. Це стосується фізичних осіб - власників акцій.

У разі виплати дивідендів з додаткового капіталу, вони також підлягають оподаткуванню аналогічно нерозподіленому прибутку.

При переоцінці активів, яка призводить до збільшення власного капіталу, приріст вартості активів підлягає оподаткуванню у вигляді податку на прибуток, оскільки це вважається доходом підприємства.

У бухгалтерському обліку капіталу підприємства застосовуються різні рахунки для відображення змін у структурі власного капіталу. Основні кореспонденції рахунків, що застосовуються на підприємстві, виглядають так:

1. Зареєстрований (пайовий) капітал

Дебет 10 «Основні засоби» / Кредит 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал»

Внесення майна до зареєстрованого (пайового) капіталу.

2. Додатковий капітал

Дебет 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал» / Кредит 42 «Додатковий капітал»

Переведення частини зареєстрованого (пайового) капіталу в додатковий.

3. Нерозподілений прибуток

Дебет 79 «Фінансові результати» / Кредит 44 «Нерозподілений прибуток (непокриті збитки)»

Визнання прибутку за звітний період.

4. Переоцінка активів

Дебет 12 «Довгострокові активи» / Кредит 42 «Додатковий капітал»

Визнання результатів переоцінки активів, що впливають на капітал.

5. Виплата дивідендів

Дебет 44 «Нерозподілений прибуток» / Кредит 67 «Розрахунки з учасниками»

Виплата дивідендів учасникам.

Кореспонденція рахунків, що використовується в обліку власного капіталу, є відображенням усіх змін, які відбуваються у структурі капіталу підприємства. Коректне відображення цих змін через відповідні кореспонденції рахунків є важливою умовою для забезпечення точної фінансової звітності та надання точних даних про фінансовий стан підприємства. Це, своєю чергою, сприяє прийняттю обґрунтованих рішень у сфері управління, залученню інвестицій та оцінці ефективності діяльності підприємства. Кожна кореспонденція має бути обґрунтована документально та відповідати вимогам бухгалтерського обліку.

У бухгалтерському обліку власного капіталу важливо коректно відображати дані у фінансовій звітності, щоб забезпечити прозорість і зрозумілість для користувачів. Основні форми звітності, які містять відомості про власний капітал, включають:

1. Баланс (Звіт про фінансовий стан) (Форма №1)

Стаття: Власний капітал

Сальдо рахунку Дт / Кт:

Дебет: Не застосовується, оскільки власний капітал відображається тільки на стороні кредиту.

Кредит: Сума власного капіталу, яка включає: Зареєстрований (пайовий) капітал; Додатковий капітал; Резервний капітал; Нерозподілений прибуток.

2. Звіт про фінансові результати (Форма №2)

Стаття: Нерозподілений прибуток (збиток)

Сальдо рахунку Дт / Кт:

Дебет: Збитки, які зменшують власний капітал.

Кредит: Нерозподілений прибуток, що збільшує власний капітал.

3. Примітки до фінансової звітності

Стаття: Розкриття інформації про власний капітал

Сальдо рахунку: Описує динаміку змін власного капіталу за звітний період (прибуток, дивіденди, додатковий капітал).

Отже, відображення даних про власний капітал у фінансовій звітності є ключовим елементом обліку. Правильне заповнення звітних форм забезпечує ефективний контроль за змінами в капіталі, що має вирішальне значення для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

2.3 Вдосконалення обліку власного капіталу на підприємстві

З метою покращення обліку власного капіталу в СТОВ «Піщане» на основі аналізу внутрішніх нормативних документів підприємства, доцільно впровадити такі заходи:

1. Створення «Наказу про створення резервного капіталу»

Мета даного документу: забезпечити стабільність фінансового стану підприємства та готовність до непередбачуваних витрат.

Цей наказ регулюватиме: процес створення резервного капіталу згідно з вимогами законодавства та статуту підприємства; джерела його поповнення (наприклад, відрахування від чистого прибутку); максимальні розміри резервного капіталу, зазначені в статутних документах; регламент застосування резервного капіталу для покриття збитків та виплати дивідендів або інших цілей, визначених статутом; а також відповідальних осіб за ведення обліку та контроль за формуванням резервного капіталу.

2. Створення «Наказу про проведення переоцінки активів»

Мета наказу: забезпечити реалістичне відображення вартості активів у фінансовій звітності та своєчасне коригування їх вартості.

Цей документ визначатиме: методи оцінки та переоцінки необоротних активів (наприклад, використання справедливої вартості); частоту переоцінки активів (щорічно, раз на три роки або за потребою); порядок документального оформлення переоцінки (акти, висновки експертів тощо); відображення результатів переоцінки в бухгалтерському обліку через рахунок додаткового капіталу (рахунок

42 «Додатковий капітал»); а також механізми контролю за коректністю проведення переоцінки активів.

3. Створення «Положення про облік та аудит»

Мета документа: Підвищити прозорість та точність облікових даних, пов'язаних із власним капіталом, та запобігти можливим помилкам або шахрайству.

Цей документ має містити: чіткий опис процедур контролю за обліком власного капіталу; механізми проведення внутрішніх перевірок обліку капіталу (наприклад, щоквартальні перевірки балансових рахунків 40, 42, 43, 44); регламентацію зовнішнього аудиту (періодичність, вимоги до аудиторів, порядок підготовки звітів); визначення відповідальності осіб, що здійснюють облік і аудит; вимоги щодо забезпечення відповідності облікової політики підприємства нормативним актам та міжнародним вимогам бухгалтерського обліку.

Отже, розробка цих документів сприятиме посиленню нормативної бази для обліку власного капіталу, покращенню контролю за його формуванням, використанню і обліком, а також забезпечить відповідність облікової політики підприємства актуальним стандартам і нормативам, що своєю чергою зміцнить фінансову стабільність СТОВ «Піщане».

Після систематизації даних обліку власного капіталу в СТОВ «Піщане» були розроблені пропозиції щодо оптимізації процесів, які представлені в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11 - Напрями вдосконалення бухгалтерського обліку власного капіталу СТОВ «Піщане»

Напрямок вдосконалення	Дії	Очікуваний результат
1	2	3
Організація первинного обліку	- Стандартизація форм первинних документів - Інструкції щодо заповнення - Проведення тренінгів для працівників	Зменшення помилок і підвищення ефективності документального оформлення

Продовження таблиці 2.11

1	2	3
Організація аналітичного та синтетичного обліку	- Ведення єдиного синтетичного рахунку - Розробка аналітичних рахунків - Використання спеціалізованих регістрів	Спрощення контролю за змінами у структурі капіталу

Вдосконалення графіку документообігу	- Аналіз поточного графіка - Оптимізація процесів внаслідок цифровізації - Моніторинг і контроль виконання	Прискорення документообігу та усунення затримок
Підвищення аналітичності рахунків	- Розширення аналітичних рахунків - Класифікація операцій - Розробка детальної звітності	Збільшення прозорості та деталізації даних для управлінського аналізу
Підвищення аналітичності у звітності	- Деталізація звітів - Використання графіків і діаграм - Застосування аналітичних методів	Поліпшення доступності та зрозумілості інформації для користувачів
Вдосконалення елементів облікової політики	- Оцінка відповідності нормативам - Документування змін - Регулярне оновлення політики	Гнучка та сучасна облікова політика
Розробка облікової політики	- Формування комісії - Аналіз законодавчих норм - Затвердження нової політики	Єдиний підхід до обліку капіталу
Автоматизація бухгалтерського обліку	- Вибір програмного забезпечення - Навчання працівників - Запровадження процедур контролю даних	Мінімізація людського фактора, підвищення точності та ефективності обліку

**Джерело: розроблено автором на основі аналізу підприємства*

Для покращення обліку власного капіталу в СТОВ «Піщане» на основі аналізу внутрішніх нормативних документів було запропоновано впровадження кількох ключових заходів. Зокрема, розробка таких документів, як «Наказ про створення резервного капіталу», «Наказ про проведення переоцінки активів» та «Положення про облік та аудит», сприятиме стабільності фінансового стану підприємства, точному відображенню вартості активів та підвищенню прозорості облікових процесів. Впровадження цих документів дозволить посилити контроль за формуванням та використанням капіталу, забезпечить відповідність облікової політики підприємства міжнародним стандартам і нормативам, що, своєю чергою, зміцнить фінансову стабільність.

Зокрема, запропоновані заходи щодо поліпшення системи бухгалтерського обліку, такі як стандартизація первинних документів, організація єдиного синтетичного рахунку, вдосконалення графіку документообігу та підвищення аналітичності рахунків і звітності, дозволять підвищити ефективність, прозорість і точність обліку. У результаті цих змін підприємство зможе покращити контроль за власним капіталом, зменшити ризики помилок та оптимізувати процеси обліку.

Таким чином, розроблені пропозиції та напрямки вдосконалення системи бухгалтерського обліку сприятимуть досягненню більшої фінансової стабільності та ефективності в управлінні капіталом СТОВ «Піщане».

РОЗДІЛ 3

АУДИТ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Методика проведення аудиту власного капіталу

Аудит — це незалежна та об'єктивна перевірка, яка надає підтвердження правдивості фінансової звітності підприємства, її відповідності чинним стандартам, законодавчим нормам і загальноприйнятим принципам бухгалтерського обліку. Процесу аудиту також проводиться детальний аналіз фінансових показників, документів і операцій, щоб виявити можливість помилки, неточності чи факти шахрайства. Результатом аудиту є аудиторський звіт — офіційний документ, у якому аудитор висловлює свою професійну думку щодо точності, повноти та відповідності фінансової звітності.

Одним з основних компонентів перевірки є власний капітал, який виконує роль індикатора фінансової стабільності та здатності підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання. Власний капітал являє собою сукупність ресурсів, які належать власникам підприємства, та є основою для його розвитку, забезпечуючи фінансову автономію. Детальна перевірка власного капіталу під час аудиту дозволяє:

- забезпечити прозорість фінансових операцій, що стосуються формування, розподілу та використання власного капіталу;
- підтвердити правдивість даних у фінансовій звітності, які використані власниками, інвесторами, кредиторами та іншими зацікавленими сторонами для ухвалення обґрунтованих рішень;
- виявити ризики та порушення, пов'язані з неправильним виглядом або маніпуляціями з власним капіталом, які можуть вплинути на правдивість фінансової звітності;
- підвищити рівень довіри зовнішніх користувачів до підприємства, зокрема окремих інвесторів і партнерів, які цікавляться об'єктивністю поданої інформації.

Оскільки власний капітал є фундаментом фінансової стабільності підприємства, його аудит має критичне значення. Глибокий аналіз цього показника дозволяє застосувати реальний фінансовий стан організації, її спроможність виконувати фінансові зобов'язання та перспективи розвитку. Такий підхід гарантує, що фінансова звітність підприємства є правдивою та відповідає потребам користувачів, що, своєю чергою, посилює зміцнення довіри до та підвищує її репутацію на ринку компанії.

Власний капітал є єдиною структурою з основних частин фінансових підприємств, що використовує його незалежність від зовнішніх фінансових ресурсів, таких як кредити та позики. Ці ресурси, які належать власникам бізнесу, є відображенням їхньої частки в активах підприємства після вирахування зобов'язань. Власний капітал охоплює статутний капітал, нерозподілений прибуток та додатковий капітал та інші елементи, які свідчать про фінансову стійкість і здатність підприємства покривати його витрати та зобов'язання шляхом власних коштів.

Відповідно з чинними нормативно-правовими актами, відомості про власний капітал підприємства повинні бути точною, правдивою та вичерпною, тому вона є основою для ухвалення стратегічно важливих рішень з боку різних категорій користувачів фінансової звітності. Це включає інвесторів, кредиторів, банківські установи, органи державного регулювання та інші зацікавлені сторони. Наприклад, на підставі даних про власний капітал інвестори оцінюють фінансову стійкість підприємства та приймають рішення щодо можливих інвестицій. Кредитори, своєю чергою, приймають рівень ризику при наданні позик, а державні органи беруть цю інформацію для виконання підприємством перевірки податкових зобов'язань та інших регуляторних вимог.

Контроль за створенням та використанням власного капіталу є одним з основних аспектів ефективного фінансового менеджменту. Він забезпечує прозорість фінансової діяльності підприємства, що є важливою умовою для забезпечення стабільності бізнесу та створення здорового фінансового середовища. Прозорість відомостей про власний капітал дозволяє мінімізувати можливість

маніпуляцій і помилок у фінансових звітах, знижує ризики неправомірних фінансових операцій та сприяє підвищенню довіри з боку інвесторів і партнерів.

Гарантування високого рівня точності та надійності відомостей про власний капітал допоможе мінімізувати фінансові та операційні ризики підприємства. Це також має стратегічне значення для стабільного фінансового становища на збереження ринку та посилення конкурентних позицій. Підтримання відповідних стандартів обліку та звітності дозволяє підприємствам підтримувати високий рівень довіри з боку всіх зацікавлених осіб, що в остаточному підсумку сприяє їх успіху та розвитку в умовах сучасного економічного середовища [25].

Компоненти власного капіталу підприємства піддаються змінам і залежить від його організаційно-правової структури, а також від таких чинників, як розмір статутного капіталу, додаткові внески засновників, отриманий прибуток, сума виплачених дивідендів та інші. Власний капітал відображає частину активів підприємства, що належить його власникам. Згідно з національними стандартами бухгалтерського обліку, власний капітал трактується як залишкова вартість активів після покриття всіх зобов'язань.

Вкладений капітал, який часто називають інвестованим, є основою для запуску будь-якого бізнесу. Це кошти, які власники та засновники вносять на початковому етапі. Основною частиною вкладеного капіталу є статутний капітал, який реєструється під час створення підприємства. Окрім статутного капіталу, в структуру вкладеного капіталу можуть входити кошти, отримані від додаткової емісії акцій, а також різні курсові різниці та вартість безоплатно отриманих активів.

Накопичений капітал підприємства формується в процесі його діяльності шляхом використання кількох джерел, кожна з яких має своє особливе значення для підтримки фінансової стабільності та розвитку підприємства. Розглянемо більш детально ці джерела.

Перше джерело накопичення капіталу — це реінвестований прибуток. Цю частину чистого прибутку підприємства, яку вона вирішує не розподіляти між власниками у вигляді дивідендів, а залишати в компанії для подальшого використання. Такий підхід дозволяє забезпечити фінансування для розширення

виробничих потужностей, інвестицій в нові проєкти, модернізацію обладнання, а також покриття зобов'язань підприємства без залучення зовнішніх ресурсів. Реінвестування прибутку є механізмом для самофінансування підприємства, який дає можливість уникнути боргових зобов'язань і забезпечення контролю над бізнесом.

Друге джерело — це набутий капітал, який може з'явитися внаслідок подій, не пов'язаних тільки з основною діяльністю підприємства. До таких подій відносяться переоцінки активів, безоплатне отримання майна, зовнішніх інвесторів або зовнішніх власників підприємства. Наприклад, якщо підприємство проводить переоцінку основних засобів або інших активів, то зміна їх вартості може призвести до збільшення власного капіталу, перервана різниця між новою та старою оцінкою повертається до відповідної категорії капіталу. Безоплатне отримання майна, наприклад, через дарування чи спадщину, також є джерелом набутих активів, які можуть бути використані для подальших інвестицій чи розвитку підприємства.

Крім того, набутий капітал може включати інвестиції від власників або інвесторів, які входять до вашої вартості в бізнес для забезпечення його розвитку. Ці внески можуть бути використані для розширення виробничих потужностей, запуску нових ліній продуктів або послуг, а також для забезпечення ліквідності компанії.

Таким чином, накопичений капітал підприємства формується через поєднання реінвестованого прибутку та набутих активів, що дозволяє підприємствам зберегти стабільність і забезпечити необхідне фінансування для розвитку. Класифікація власного капіталу, як показано на рисунку 3.1, демонструє різноманітність джерел формування капіталу та їх взаємозв'язок у фінансовій структурі підприємства, що забезпечує йому стійкість і здатність до подальшого зростання.

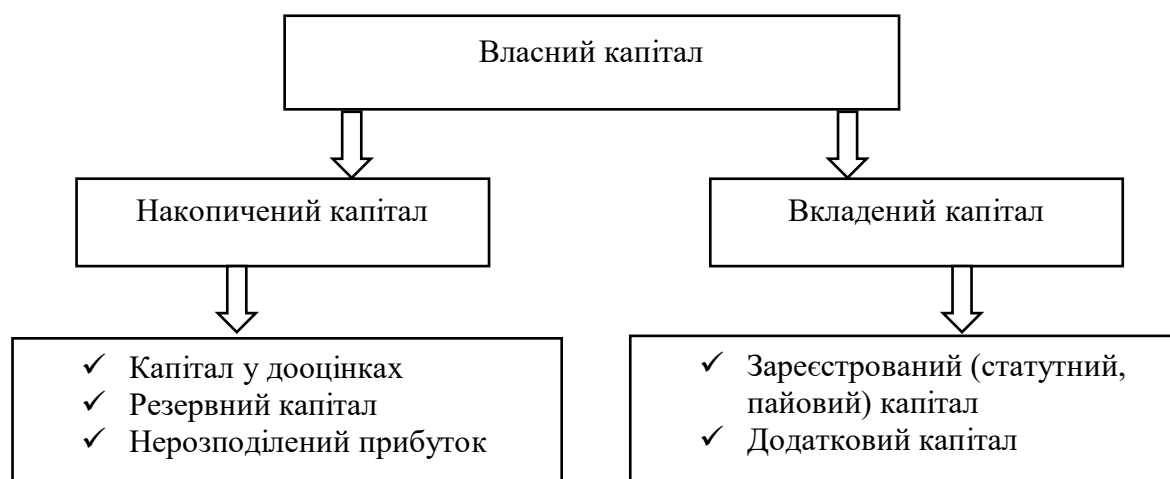

Рисунок 3.1 - Система поділу власного капіталу підприємства

**Джерело: узагальнено автором на основі джерела [23]*

Мета аудиту власного капіталу визначається індивідуально для кожного підприємства, залежно від таких чинників, як його розмір, галузь діяльності, рівень ризику, вимоги органів що регулюють та інших аспектів. Це може включати перевірку правдивості даних про власний капітал, оцінка функціональності системи внутрішнього контролю, виявлення можливих ризиків, що пов'язані з капіталом, або інші завдання. Попри різноманіття можливих цілей, наразі не існує єдиного універсального підходу до визначення мети аудиту власного капіталу.

Аналіз обліку власного капіталу дозволяє визначити фінансову стабільність підприємства та його потенціал для подальшого розвитку. Аудитор повинен:

1) Провести порівняльний аналіз суми статутного капіталу, зазначеної в статуті підприємства, з відповідними даними бухгалтерського обліку (рахунки 401, 46) та фінансової звітності.

2) Здійснити ретельну перевірку правильності обліку емісійного доходу (рахунки 421), інших видів капіталу (рахунки 424) та резервного капіталу (рахунки 43) відповідно до чинного законодавства.

3) Проаналізувати порядок формування нерозподіленого прибутку (рахунки 79) та його відповідність вимогам податкового законодавства, зокрема, щодо нарахування податку на прибуток.

4) Провести порівняльний аналіз даних бухгалтерського обліку та податкової звітності підприємства з виявлення розбіжностей та їх пояснення.

У ході аудиту особлива увага звертається на процедуру розподілу прибутку. Аудитор перевіряє, чи було ухвалене рішення щодо розподілу прибутку та виплату дивідендів компетентним органом (загальними зборами учасників) і чи оформлено його відповідно до вимог. Далі аудитор аналізує, чи відповідають розміри виплачених дивідендів часткам засновників у статутному капіталі та чи правильно обчислені та сплачені податки з дивідендів. Для цього він перевіряє протоколи засідань, накази керівництва, бухгалтерські записи та податкову звітність.

В процесі аудиту власного капіталу аудитор застосовує різні методи перевірки. Повторне обчислення виконується вибірково для окремих документів та реєстрів, особливо якщо облік ведеться автоматизовано. Мета цієї процедури – переконатися у правильності математичних розрахунків. Аналітичні процедури дозволяють аудитору оцінити загальну картину, порівнявши різні показники звітності та виявивши відхилення від очікуваних значень.

Основна допомога аудиту, відповідно до Міжнародного стандарту аудиту (МСА) 200, полягає в наданні фінансової звітності користувачам достатньої впевненості в тому, що вона не містить суттєвих викривлень, незалежно від того, чи є вони наслідком помилок або шахрайств. Це досягається через висловлення незалежної думки аудиторії щодо відповідності фінансової звітності встановленим стандартам і нормативним вимогам [11; 23].

Аудит власного капіталу має свою специфіку, після чого цей розділ фінансової звітності спрямований на підтвердження правильності перевірки формування, використання та обліку власного капіталу. Цей аспект аудиту має важливе значення для всіх цікавих сторін — власників, інвесторів, кредиторів, регуляторів та інших учасників ринку.

Погляди на мету аудиту власного капіталу, представлені вченими, можна побачити на рисунку 3.2 [22].

Рисунок 3.2 - Погляди вчених на мету аудиту власного капіталу

**Джерело: узагальнено автором на основі джерела [22]*

Метою аудиту власного капіталу є надання користувачам фінансової звітності впевненістю у тому, що дані про власний капітал представлені точно, повно та об'єктивно. Це досягається через регулярне проведення перевірок, що дають змогу оцінити, чи відповідають відомості про власний капітал вимогам чинного законодавства та національних стандартів бухгалтерського обліку.

Перевірка власного капіталу включає низку заходів, спрямованих на [24]:

- перевірку відповідності установчих документів підприємства чинному законодавству;
- оцінку дотримання вимог щодо формування та обсягу власного капіталу;
- оцінка своєчасності та повноти внесків від засновників;

- контроль за правильністю обліку власного капіталу та його змін протягом звітного періоду;
- оцінку обґрунтованості вартісної оцінки майна, внесеного засновниками;
- перевірку відповідності законодавчим вимогам ведення бухгалтерського обліку та правильність оформлення первинної документації;
- аналіз точності та повноти відображення структури власного капіталу у фінансових звітах.

Аудит капіталу має на меті підтвердити, що інформація про власний капітал підприємства, яка міститься в бухгалтерських документах та фінансовій звітності, є правдивою та відповідає встановленим стандартам.

Після того, як ми з'ясували, для чого проводиться аудит власного капіталу, варто детальніше розглянути, що саме перевіряється під час такого аудиту. Об'єкт аудиту – це те, на чому фокусується увага аудитора під час перевірки. У загальному сенсі об'єктом аудиту є вся господарська діяльність підприємства, відображена в обліку та звітності. Однак, при аудиті власного капіталу можна виділити конкретні об'єкти перевірки.

Одним з основних об'єктів аудиту власного капіталу є облікова політика підприємства. Саме вона визначає, як підприємство застосовує загальні бухгалтерські правила до своїх особливостей. Аудитор має перевірити, чи відповідають методи обліку власного капіталу, обрані підприємством, чинному законодавству та забезпечують точне відображення фінансового стану. Під час аудиту власного капіталу необхідно детально проаналізувати наступні аспекти облікової політики підприємства:

- які бухгалтерські стандарти використовуються для обліку операцій з власним капіталом;
- як організовано облік власного капіталу в системі рахунків підприємства;
- як формується і використовується резервний капітал;
- які процедури застосовуються при виході учасників з підприємства та розподілі їхніх часток;
- як оцінюються внески до статутного капіталу;

- який порядок розподілу прибутку серед учасників підприємства;
- як розподіляються витрати, що виникають у результаті операцій з власним капіталом.

Другим ключовим об'єктом аудиту є господарські операції, що спричиняють зміни у структурі власного капіталу. Аудитору слід перевірити, як ці операції відображаються в первинних документах та облікових регістрах. Особлива увага приділяється таким операціям, як:

- утворення та зміни в статутному капіталі;
- створення та використання різних видів резервів (пайового, додаткового, резервного);
- облік нерозподіленого прибутку та покриття збитків.

Наступний етап аудиту – це перевірка інформації щодо власного капіталу, відображених в облікових реєстрах та фінансової звітності підприємства. Цей етап включає детальний аналіз інформації, що передбачає формування, перетворення та використання власного капіталу, для підтвердження її правдивості, а також їх відповідність чинному законодавству та обліковій політиці підприємства. Особливу увагу при виділенні таких документів:

1) Меморіальний ордер та супутні до нього відомості. Меморіальні ордери є джерелом первинної інформації про операції, які впливають на власний капітал. Аудитор перевіряє відповідність цих записів бухгалтерським проводкам, а також правильність оформлення супровідних відомостей.

2) Баланс (розділ, присвячений власному капіталу). У балансі оцінюють статті, що відображають компоненти власного капіталу, зокрема статутний капітал, додатковий капітал, резерви та нерозподілений прибуток. Аналізується динаміка змін цих станів та їх відповідність фактичним даним.

3) Звіт про фінансові результати. Перевіряються розділи, пов'язані з фінансовими результатами підприємства, зокрема прибуток, сукупний дохід і витрати. Це дозволяє оцінити, як фінансові результати вплинули на величину власного капіталу.

4) Звіт про рух грошових коштів. У цьому звіті розробляються операції, пов'язані з формуванням власного капіталу, такі як надходження коштів від засновників чи виплата дивідендів. Аудитор перевіряє зв'язок між рухом коштів і змінами у власному капіталі.

5) Звіт про власний капітал. Цей документ містить детальну інформацію про всі частини власного капіталу та зміни, які відбулися впродовж звітного періоду. Аналізується правильність відображення операцій і відповідність даних іншим формам фінансової звітності.

6) Примітки до фінансової звітності. У примітках розкривається додаткова інформація про власний капітал, включаючи методи його оцінки, обмеження використання капіталу, а також опис змін, які сталися протягом звітного періоду. Аудитор перевіряє, чи відповідає ця інформація загальній обліковій політиці підприємства та нормативним вимогам.

Такий комплексний підхід дозволяє аудиторів отримати повне виявлення стану і динаміки власного капіталу підприємства, виявити можливість помилки або неточності в обліку й забезпечити прозорість фінансової звітності.

Окрім вищезгаданих об'єктів, аудитор також зобов'язаний виявляти та документувати будь-які порушення, недостачі або зловживання, які стосуються обліку власного капіталу.

Під час аудиту власного капіталу аудитор опрацьовує широкий спектр джерел інформації, що забезпечує комплексну перевірку правильності формування, обліку та зміни власного капіталу [1]. Основними джерелами інформації є:

- установчі документи підприємства: це статут, установчий договір, протоколи зборів засновників або акціонерів. Вони містять інформацію про склад, структуру та розмір статутного капіталу, порядок його формування, внесення змін, а також права та обов'язки учасників підприємства;

- документація, що засвідчує формування та рух власного капіталу: сюди, входять накладні, акти прийняття-передання майна, платіжні доручення, документи про внески засновників грошовими або негрошовими коштами.

Аудитор перевіряє відповідність цих документів обліковим записам та реєструє їх вплив на власний капітал;

- бухгалтерські реєстри: це головна книга, журнали та відомості, де відображаються всі операції, пов'язані з власним капіталом. Аналізуються записи щодо збільшення або зменшення капіталу, створення резервів, розподілу прибутку, а також покриття збитків;

- документи, що підтверджують право власності на майно, внесені до статутного капіталу: свідоцтва про право власності, акти оцінки майна або висновки незалежних оцінювачів. Вони підтверджують фактичне внесення засновниками майнових активів до статутного капіталу;

- акти попередніх аудиторських перевірок та результатів внутрішнього контролю: використовуються для аналізу виявлених раніше недоліків у веденні обліку власного капіталу, перевірки виконання рекомендацій та оцінки надійності системи внутрішнього контролю;

- фінансова звітність: особливу увагу при виділенні балансу та звіту про фінансові результати. У балансі досліджуються показники власного капіталу, а у звіті про фінансові результати – вплив фінансової діяльності підприємства на його зміни.

Крім того, аудитор може використовувати додаткові джерела, такі як договори з акціонерами чи учасниками, рішення судових органів щодо права власності або корпоративних спорів, а також нормативно-правові документи, які починають порядок ведення обліку власного капіталу. Такий підхід дозволяє забезпечити повноту перевірки та виявити можливість невідповідності або ризику.

Глибоке вивчення наданих документів дає змогу аудиторам ідентифікувати потенційні порушення у сфері обліку власного капіталу. Відповідно до цього аналізу аудитори проведуть наступні процедури: перевірку коректності формування статутного капіталу та інших його видів, детальний аналіз виплат дивідендів акціонерам, аналіз операцій із цінними паперами власної емісії та нарахування відповідних виплат оцінку обґрунтованості розподілу прибутку серед учасників.

Методика перевірки власного капіталу включає комплекс процедур, спрямованих на забезпечення достовірності даних та відповідності облікових записів чинним нормам. Основними етапами перевірки є:

- Перевірка установчих документів: аналіз відповідності статуту, договору та протоколів правовим нормам.
- Ідентифікація підприємства: перевірка реєстраційних даних, документів та реквізитів.
- Оцінка внесків засновників: перевірка правильності оцінки, відповідності сум і обліку.
- Аналіз організаційно-правової форми: оцінка капіталу залежно від типу організації та законодавчих вимог.
- Вивчення додаткового капіталу: аналіз його походження, змін у структурі та впливу на вартість власного капіталу.
- Перевірка обліку власного капіталу: відповідність даних стандартам (НП(С)БО, МСФЗ) та правильність відображення операцій (дивіденди, зміна капіталу, реінвестування).
- Перевірка документів: звірка банківських виписок, наказів, протоколів засновників та інших підтверджень.
- Аналіз фінансових показників: розрахунок коефіцієнтів стійкості, забезпечення власними засобами та співвідношення власного і залученого капіталу.

Застосування такої методики дозволяє виявити можливі порушення, оцінити структуру та динаміку власного капіталу, а також надати рекомендації щодо вдосконалення фінансового обліку та управління капіталом.

На етапі планування аудиту власного капіталу аудитор розробляє детальну методику перевірки, визначає конкретні цілі та завдання, а також обирає ефективні аудиторські процедури. Цей підхід дозволяє забезпечити всебічну перевірку власного капіталу підприємства. Основні напрями аудиту детально описані на рисунку 3.3.

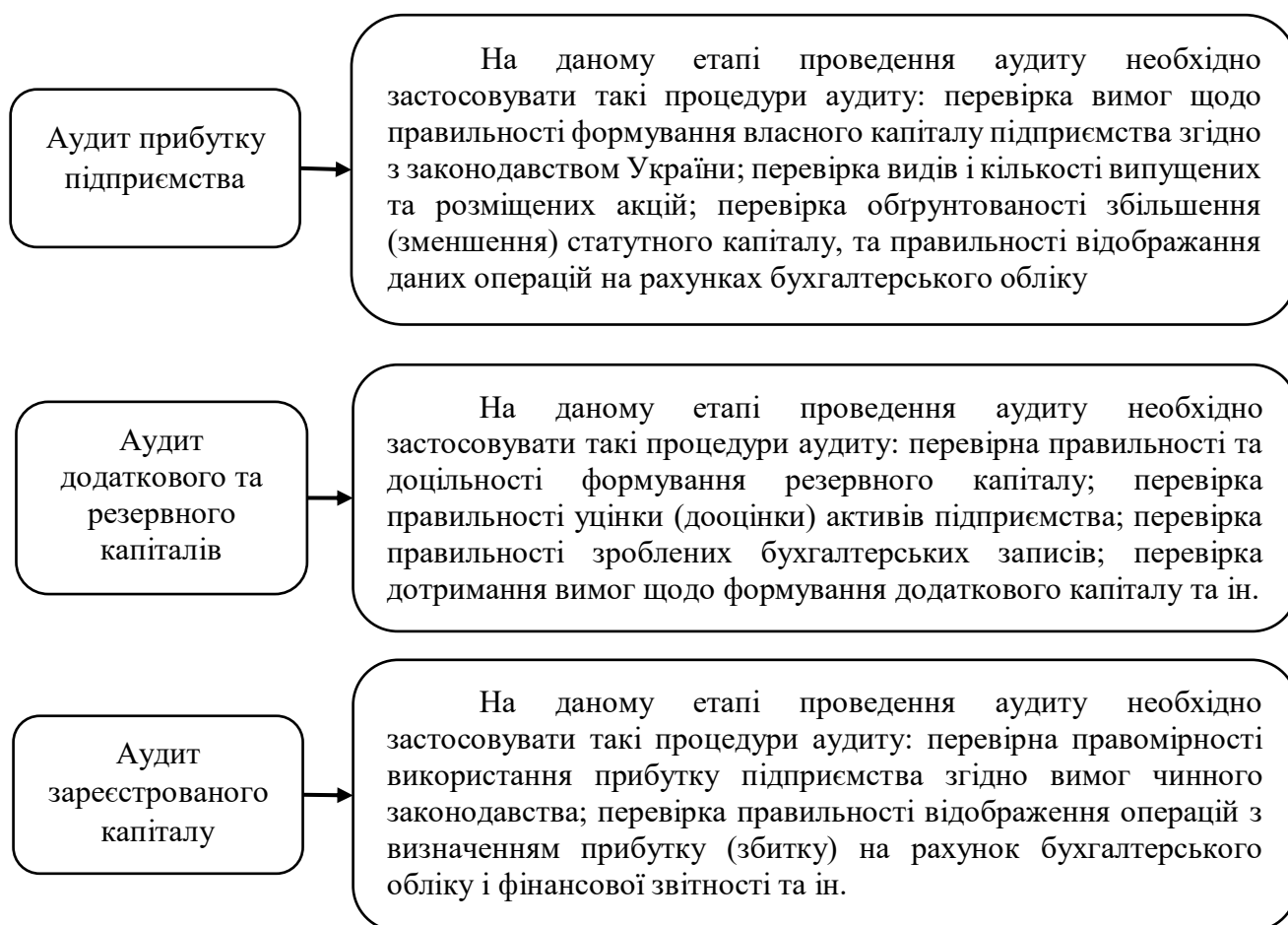

Рисунок 3.3 - Основні елементи аудиту власного капіталу

**Джерело: складено автором на основі джерела [17]*

Оскільки кожне підприємство має свої характеристики, підхід до аудиту власного капіталу буде адаптований до його особливостей. Аудитор вибирає відповідні методи та процедури перевірки, враховуючи специфіку діяльності компанії. На основі результатів аудиту можна сформулювати конкретні рекомендації для покращення ефективності використання власного капіталу.

Щоб сформулювати обґрунтовану думку щодо власного капіталу, аудитор має детально проаналізувати систему обліку та внутрішнього контролю підприємства. Основними джерелами цієї інформації є:

1) Наказ про облікову політику: це документ, у якому детально викладено принципи, методи та процедури, що використовує підприємство для ведення бухгалтерського обліку.

2) Посадові інструкції бухгалтерів: ці документи описують функціональні обов'язки бухгалтерів, зокрема, тих, хто відповідає за облік власного капіталу.

Ознайомлення з цими документами дозволить аудитору отримати розуміння того, як побудована система обліку, та виявити можливі проблемні зони.

Одним з ключових завдань аудиту є оцінка якості ведення бухгалтерського обліку власного капіталу. Ця оцінка дозволяє визначити, які саме аудиторські процедури необхідно провести та в якому обсязі. Щоб отримати початкове уявлення про рівень професіоналізму бухгалтерів, аудитор може ознайомитися з результатами попередніх перевірок. Головним етапом аудиту є детальний аналіз облікових записів і звітності для підтвердження коректності відображення всіх операцій, що стосуються власного капіталу.

Аудит власного капіталу є процесом виробництва, спрямованим на забезпечення правдивості, повноти та відповідності фінансової інформації про власний капітал підприємства встановленим стандартам. Його проведення підвищенню довіри з боку користувачів фінансової звітності, зокрема інвесторів, кредиторів та державних органів, а також дозволяє виявити та запобігти можливим порушенням у сфері обліку та управління кап.

Методика аудиту власного капіталу здійснює низку ключових заходів, таких як перевірка відповідності установчих документів законодавчим вимогам, аналіз структури капіталу, оцінка облікової політики та перевірка господарських операцій, пов'язаних із власним капіталом. Особливу увагу приділяють оцінці точності формування статутного капіталу, правильності обліку резервів та нерозподіленого прибутку, а також відповідності фінансової звітності чинним

Адаптація аудиторського підходу до специфіки діяльності підприємства дозволяє отримати його організаційно-правову форму, масштаби та галузеві особливості. Отримані результати аудиторської перевірки підприємства забезпечені рекомендаціями, які сприяють підвищенню ефективності управління власним капіталом, оптимізації фінансової стратегії та мінімізації ризиків. Таким чином, аудит власного капіталу виконує важливу функцію в забезпеченні прозорості фінансової діяльності підприємства та підтримання

3.2 Документальний супровід аудиту власного капіталу підприємства

Документальний супровід аудиту власного капіталу підприємства є ключовим елементом аудиторського процесу, яка забезпечує систематизацію та оформлення інформації, необхідної для обґрунтування аудиторських висновків. Правильно організована документація лише підтверджує результати перевірки, але й сприяє забезпеченню прозорості, підзвітності та якості аудиторської роботи.

Особливості документального супроводу полягають у прийнятому зборі, перевірці та аналізі документів, що стосуються становлення, модифікація та використання власного капіталу. Це включає роботу з первинною документацією, обліковими реєстрами, установчими документами, фінансовою звітністю та іншими джерелами інформації. Відповідна документація також здійснює важливу роль у моніторингу виконання аудиторських процедур і визначенні ризиків, пов'язаних із категорією власного капіталу.

Основні документи, які застосовуються під час перевірки власного капіталу, представлено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Документи для аудиту власного капіталу

Категорія документів	Приклади документів	Мета використання в аудиті
Установчі документи	Статут, установчий договір, протоколи зборів	Визначення правового статусу, розміру та структури капіталу
Первинні облікові документи	Платіжки, прибуткові ордери, виписки з рахунків	Підтвердження операцій з капіталом
Облікові реєстри	Головна книга, меморіали-ордери	Систематизація інформації про рух капіталу
Фінансова звітність	Баланс, звіт про фінансові результати	Оцінка фінансового стану та результатів діяльності
Інші документи	Договори, ліцензії, акти перевірок	Додаткова інформація для аналізу

**Джерело: складено автором на основі аналізу документації*

Процес документального проведення аудиту власного капіталу складається з кількох послідовних етапів, кожен із яких спрямований на забезпечення правдивості та обґрунтованості аудиторських висновків:

До основних етапів документального супроводу можна віднести:

1) Складання плану аудиту: на початковому етапі аудитор містить обсяг роботи, встановлює цілі аудиту та містить список перевірених документів для форми. Це можуть бути: установчі документи, фінансова звітність, реєстри бухгалтерського обліку, документи, що підтверджують внески до статутного капіталу, акти переоцінки, протоколи зборів засновників тощо. Планування дозволяє раціонально організувати роботу, змінити критичні зони ризику й ефективно використовувати час.

2) Запит документів: для отримання необхідної інформації аудитор направляє підприємству письмовий запит. Запит містить перелік документів, які потрібно надати, та строки їх подачі. Цей важливий етап, оскільки якість отриманих документів залежить від точності аналізу. У разі потреби аудитор може ініціювати додаткові запити або уточнити інформацію.

3) Отримання та перевірка документів: після отримання документів аудитор проводить їх попередню оцінку, перевіряючи наявність усіх матеріалів, їх повноту, точність і відповідність встановленим вимогам. Наприклад, акти прийняття-передавання майна до статутного капіталу повинні мати підтвердження оцінки майна незалежними експертами.

4) Аналіз документів: на цьому етапі аналізу аудитор детально аналізує отримані документи. Основна мета – виявлення відхилень від законодавчих та вимог, помилок у нормативно відображенні операцій із власним капіталом, порушено у веденні бухгалтерського обліку. Наприклад, аудитор перевіряє, чи відповідає даним про статутний капітал, зазначеним у балансі, інформації з установчих документів і реєстру учасників.

5) Проведення додаткових процедур: у разі виникнення сумнівів або необхідності уточнення певних аспектів аудиторії проводите додаткові процедури. Це можуть бути співбесіди з керівництвом і бухгалтерією, перевірка, перехресний аналіз документів або інші дії. Наприклад, аудитор може перевірити, як забезпечується розподіл прибутку між учасниками підприємства, чи є це рішення документально підтвердженим і чи відповідає воно статуту підприємства.

6) Формування робочих документів: усі результати перевірки аудитор систематизує в робочих документах. Це можуть бути аудиторські програми, робочі папери, аналітичні таблиці, довідки або звіти, що підтверджують виконання процедур. Робочі документи є основою для формулювання аудиторського висновку та забезпечують можливість перевірки виконаної роботи.

7) Підготовка аудиторського висновку: на фінальному етапі аудитор, спираючись на результати аналізу документів, формує свою думку щодо правдивості інформації про власний капітал, відображеної у фінансовій звітності підприємства. Аудиторський висновок є офіційним документом, що забезпечує підтвердження якості перевірки та забезпечує впевненість користувачів у точності звітності.

Документальний супровід має ключове значення для забезпечення якості аудиторської роботи, оскільки:

- гарантує об'єктивність аудиторських висновків шляхом точності та повноти проаналізованих даних;
- дозволяє простежити хід виконання процедур, оцінити відповідність плану аудиту та нормативним вимогам;
- підвищує якість надання аудиторських послуг шляхом систематизації та обґрунтування висновків;
- слугує доказом виконання завдання відповідно до професійних стандартів і вимог законодавства.

Документальний супровід аудиту власного капіталу підприємства є місцем і неодмінним етапом аудиторської перевірки, який забезпечує прозорість, об'єктивність та якість роботи аудитора. Завдяки систематизації, аналізу та оформленню деяких документів аудитор має змогу отримати правдиву дані про стан власного капіталу підприємства, а також забезпечити обґрунтованість своїх висновків.

Процес документального супроводу сприяє виявленню відхилень, ризиків і недоліків у формуванні та використанні власного капіталу, дозволяючи аудитору надати рекомендації для підвищення прозорості та відповідності законодавчим

нормам. Крім того, якісна документація слугує доказом належного виконання аудиторських завдань та підвищує довіру до фінансової звітності підприємства.

Таким чином, добре організований документальний супровід аудиту власного капіталу є основою для формулювання обґрунтованих і правдивих аудиторських висновків, що є джерелом забезпечення стабільності та розвитку підприємства.

3.3 Напрями удосконалення аудиту власного капіталу

Перевірка власного капіталу є першим інструментом забезпечення правдивості та прозорості фінансової звітності. В умовах сучасного економічного середовища особливе значення має вдосконалення процесів аудиту, втрати власників, інвесторів, кредиторів та інших користувачів фінансової інформації міститься на правдивість і точність даних про власний капітал під час ухвалення управлінських і фінансових рішень.

Напрями удосконалення аудиту підвищення власного капіталу спрямовані на контроль якості, оптимізацію процедур перевірки, впровадження сучасних технологій обробки даних і підтримку міжнародних стандартів аудиту. Це дозволяє мінімізувати ризики, пов'язані з неправдивістю інформації, та підвищення підвищеної довіри до фінансової звітності підприємств.

Розгляд ключових шляхів вдосконалення аудиторської перевірки власного капіталу є необхідним для забезпечення високої якості аудиторського процесу, що має важливе значення як для внутрішніх цілей підприємства, так і для задоволення потреб зовнішніх сторін інтересу. Такі вдосконалення спрямовані на підвищення ефективності перевірки, мінімізацію ризиків помилок і шахрайства, а також сприяють зміцненню ринкових позицій підприємства завдяки прозорості та точності фінансової звітності.

Таблиця 3.2 – Шляхи покращення внутрішнього контролю власного капіталу підприємства

Напрями вдосконалення	Обґрунтування напрямів вдосконалення
-----------------------	--------------------------------------

Автоматизація процесів контролю	Впровадження спеціалізованого програмного забезпечення дозволить автоматизувати контрольні операції з власним капіталом, зменшивши ризик помилок та скоротивши час на перевірку даних.
Періодичне підвищення кваліфікації працівників	Регулярні тренінги та навчання сприяють кращому розумінню нових стандартів контролю, підвищенню ефективності роботи та зниженню ймовірності помилок.
Збільшення частоти проведення внутрішніх аудитів	Частіший внутрішній аудит допоможе виявити порушення або ризики на ранніх стадіях, що дозволяє вчасно реагувати на будь-які відхилення.
Підвищення аналітичності даних	Вдосконалення системи аналізу даних дозволяє точніше відстежувати фінансові показники та забезпечити більш детальний аналіз операцій з власним капіталом.
Вдосконалення системи звітності внутрішнього контролю	Впровадження більш детальної системи звітності забезпечує контроль над прозорістю та дозволяє керівництву швидко приймати рішення на основі отриманих даних.

**Джерело: складено автором на основі власних висновків*

Впровадження запропонованих заходів сприятиме підвищенню рівня довіри інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених осіб, забезпечуючи прозорість та вірогідність фінансової інформації. Таким чином, підвищення якості внутрішнього контролю створює міцну основу для ефективного управління власним капіталом, що позитивно впливає на репутацію підприємства на ринку та на цій конкурентоспроможності.

Водночас необхідний продаж, що система внутрішнього контролю не є статичною – вона змінюється відповідно до умов ринку, вимог законодавства та розвитку інформаційних технологій. Постійне вдосконалення цієї системи вимагає регулярного оцінювання ефективності контрольних процедур, своєчасного виявлення недоліків і впровадження нових підходів, які відповідають сучасним викликам.

Розглянемо ключові аспекти вдосконалення:

1) Автоматизація процесів контролю дає змогу зменшити кількість помилок, які виникають шляхом людського фактора, підвищити точність та швидкість обробки даних, а також ефективно розподілити ресурси підприємства.

2) Підвищення кваліфікації персоналу зміцнює їхню компетентність, сприяє кращому розумінню сучасних стандартів і вимагає контролю, а також вашу здатність виконувати складні операції з власним капіталом.

3) Оптимізація документообігу покращує покращену прозорість, скорочує час на обробку інформації та забезпечує оперативність у прийнятих управлінських рішеннях.

4) Частіший внутрішній досвід швидко виявляє можливості ризиків, недоліків аудиту чи порушення, забезпечуючи швидке реагування виявлених проблем та їхнє усунення ще на ранніх етапах.

5) Регулярна адаптація до змін зовнішнього середовища гарантує, що система контролю залишається ефективною навіть у мінливих умовах ринку.

Таким чином, поєднання автоматизації, професійного розвитку персоналу, оптимізації внутрішніх процесів та посилення аналітичної частини створює комплексний підхід до управління та контролю власного капіталу. Це дозволяє підприємству досягти наступних результатів:

- Зменшення ризиків та попередження помилок. Завдяки автоматизації обробки даних та впровадженню сучасного програмного забезпечення підприємство отримує можливість оперативно виявляти ваші помилки або невідповідності у даних про власний капітал. Це сприяє зниженню ризиків, пов'язаних із людським фактором, а також забезпечує високий рівень точності фінансової звітності.

- Підвищення ефективності внутрішнього контролю. Вдосконалені внутрішні процеси дозволяють підприємству ефективніше управляти інформаційними потоками, оптимізувати витрати на облік та аудит власного капіталу, а також забезпечити прозорість фінансових операцій. Регулярний моніторинг і аналітична оцінка не дозволяє контролювати динаміку змін у власному капіталі та оперативно реагувати на зовнішні чи внутрішні виклики.

- Розвиток професійних компетенцій персоналу. Інвестиції в навчання співробітників сприяють підвищенню їхньої кваліфікації, що дозволяє краще орієнтуватися в сучасних тенденціях аудиту, фінансового обліку та управління.

Своєю чергою, це досягне загальної ефективності роботи підприємства та зменшить ймовірність помилок через недостатню підготовку персоналу.

- Посилення аналітичної частини. Інтеграція передових інструментів аналізу даних дозволяє глибше оцінювати структуру власного капіталу, прогнозувати його зміни та визначати вплив зовнішніх факторів на фінансову стабільність підприємства. Це забезпечує більш обґрунтовану основу для ухвалення управлінських рішень.

- Зміцнення довіри цікавих сторінок. Завдяки прозорості та точності інформації про власний капітал підприємство покращує свою репутацію серед інвесторів, кредиторів, акціонерів та інших цікавих сторінок. Нефінансова звітність є основою для формування довгострокових партнерських відносин та залучення нових ресурсів для розвитку.

- Гарантування фінансової стабільності. Комплексний підхід здійснення контролю за власним капіталом дає можливість підприємству не лише відповідати нормативним вимогам, але й забезпечити фінансову стійкість. Це створює основу для сталого розвитку, адаптації до змін у ринкових умовах та раціонального використання фінансових коштів.

Отже, інтеграція інноваційних технологій, розвиток персоналу, оптимізація процесів і на аналітику лише не зміцнюють внутрішні позиції підприємства, але й підвищують його конкурентоспроможність, сприяючи довготривалому успіху та стабільності в умовах сучасного динамічного середовища.

ВИСНОВКИ

У дослідженні здійснено теоретичне узагальнення та надано практичні рекомендації для покращення методів обліку та аудиту власного капіталу підприємства. На підставі проведених досліджень сформульовано такі висновки:

Власний капітал - основний ресурс підприємства, що забезпечує фінансування, управлінські рішення та фінансову стабільність. Він розраховується як різниця між активами та зобов'язаннями та акцентує на динамічності та здатності генерувати додаткову вартість. Власний капітал виконує функції формування, розподілу, управління та захисту, має різні форми: інвестований, накопичений і вилучений. Хоча є обмеження, зокрема в залученні великих ресурсів, він є ключовим для довгострокової фінансової стабільності та конкурентоспроможності підприємства.

Теоретико-методичні аспекти обліку власного капіталу є важливим елементом фінансового управління підприємством, забезпечуючи його стабільність. Аналіз обліку зареєстрованого капіталу, додаткового капіталу, емісійного доходу та валютних різниць вказує на потребу вдосконалення облікових методик і розробки нових підходів. Практичне застосування рахунків другого рівня та адаптація облікової політики під вимоги законодавства підвищують інформативність фінансової звітності. Однак існують проблеми, як диспропорції між активами та статутним капіталом, що потребують додаткових досліджень і вдосконалення законодавства. Подальше вдосконалення облікових процедур сприятиме прозорості звітності та ефективному управлінню капіталом.

Аудит власного капіталу підприємства є важливим етапом оцінки фінансового стану, забезпечуючи інформацію про його формування, зміни та використання. Аудит включає перевірку відповідності фінансових даних законодавству, стандартам обліку та установчим документам. Процедури включають аналіз організаційної форми, структури власності, облікової політики, первинних документів і перевірку змін капіталу у звітності. Звіт аудитора є ключовим для оцінки фінансової стійкості та ефективності управління. Аудит

також сприяє виявленню недоліків та підвищенню ефективності управління капіталом, створюючи аналітичну базу для розвитку та залучення інвесторів.

Аналіз СТОВ «Піщане» показав стійкі позиції в аграрному секторі, де основними напрямками є свинарство та вирощування зернових. Свинарство забезпечує понад 70% виручки, а рілля займає 80,4% земель. Підприємство демонструє стабільність земельного фонду. Економічні показники свідчать про зростання доходу на 24 693 тис. грн, валового прибутку на 6973 тис. грн, чистого прибутку на 7580 тис. грн та власного капіталу на 28 487 тис. грн, що підтверджує ефективність стратегії та фінансову стабільність підприємства.

Облік власного капіталу в СТОВ «Піщане» є важливим для фінансового управління. Виконання обліку за національними та міжнародними стандартами забезпечує точне відображення структури капіталу, що важливо для оцінки фінансової стабільності та здатності до самофінансування. Внутрішні документи регламентують порядок формування та змін капіталу, що сприяє ефективному управлінню. Меморіально-ордерна форма обліку та система первинних документів забезпечують прозорість фінансових даних. Аналітичний облік дозволяє контролювати капітал і приймати обґрунтовані рішення, що гарантує достовірність фінансової звітності.

Вдосконалення обліку власного капіталу в СТОВ «Піщане» сприятиме фінансовій стабільності та ефективному управлінню активами. Запропоновані заходи, такі як розробка «Наказу про створення резервного капіталу», «Переоцінки активів» та «Положення про облік і аудит», забезпечать точне відображення вартості активів і відповідність міжнародним стандартам. Оптимізація обліку, стандартизація документів та покращення аналітичності звітності зменшать помилки та підвищать ефективність управління капіталом, зміцнивши фінансову стабільність і сприяючи розвитку підприємства.

Аудит власного капіталу є важливою частиною фінансового аудиту, що забезпечує прозорість фінансової діяльності та оцінку реального фінансового стану підприємства. Він допомагає виявити порушення та неточності, що можуть вплинути на точність звітності, а також підвищує довіру інвесторів та кредиторів.

Процес аудиту включає аналіз складу капіталу, зокрема статутного капіталу та нерозподіленого прибутку, що дозволяє виявити ризики та забезпечити фінансову стійкість. Результатом є аудиторський звіт, який сприяє прийняттю обґрунтованих рішень та підвищенню конкурентоспроможності підприємства.

Документальний супровід аудиту власного капіталу є важливою частиною аудиторського процесу, що забезпечує систематизацію та аналіз інформації для підтвердження обґрунтованості висновків. Оцінка правдивості даних через перевірку установчих документів, первинних облікових документів і фінансової звітності допомагає виявити ризики. Підготовка робочих документів та висновку гарантує прозорість і відповідність законодавчим вимогам. Правильно організований супровід сприяє формулюванню обґрунтованих висновків, підвищує довіру до фінансової звітності та забезпечує стабільність підприємства.

Удосконалення аудиту власного капіталу важливе для забезпечення прозорості фінансової звітності та зміцнення довіри інвесторів і кредиторів. Це включає впровадження нових технологій, автоматизацію контролю, підвищення кваліфікації персоналу та адаптацію до змін у зовнішньому середовищі. Такі заходи знижують ризики помилок, підвищують ефективність аудиту та стабільність підприємства. Автоматизація процесів зменшує людські помилки, а регулярний внутрішній аудит дозволяє оперативно виявляти порушення. Інтеграція інновацій створює основу для ефективного управління капіталом і підтримує сталий розвиток підприємства.

Отже, власний капітал є ключовим для фінансової стабільності підприємства, забезпечуючи його розвиток і здатність до самофінансування. Аналіз обліку та аудиту в СТОВ «Піщане» підтверджує важливість точного відображення капіталу для фінансової прозорості. Вдосконалення облікових процедур і аудиту підвищить ефективність управління, зменшить ризики та зміцнить фінансовий стан. Подальші заходи щодо удосконалення обліку та інтеграція нових технологій сприятимуть сталому розвитку та підвищенню конкурентоспроможності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Армаш Г. О. Аудит власного капіталу на підприємствах. *Тези доповідей XV Всеукраїнської наукової конференції молодих учених та студентів «Наукові розробки молоді на сучасному етапі»*. 28-29 квітня 2016 р. К. : КНУТД, 2016. С. 47-48.
2. Бобяк А. П. Власний капітал підприємства як економічна категорія, та його облік. *Міжнародний збірник наукових праць: Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. № 1 (19). С. 55-58.
3. Безкоровайна Л.В. Особливості обліку власного капіталу на підприємствах. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 4. С. 950- 954.
4. Горбатенко А.А. Особливості формування власних фінансових ресурсів підприємств в Україні. *Економічний вісник Переяслав-Хмельницького ДПУ імені Григорія Сковороди*. 2018. № 15/1. С. 195-201.
5. Городня Т.А. Сучасна стратегія управління капіталом підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. № 18 (10). С. 250-253.
6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. №436IV. Дата оновлення: 02.04.2020. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43615> (Дата звернення 10.11.2024)
7. Гуріна Н.В., Яригіна А.В. Власний капітал підприємства: економічна сутність, проблеми обліку та шляхи його удосконалення. *Економіка та суспільство*. 2021. № 33. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-88>
8. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. №291. Дата оновлення: 29.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z089399> (Дата звернення 10.10.2024)
9. Концептуальна основа фінансової звітності: затв. Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку від 01.09.2010 р. №929_009. Дата оновлення:

01.09.2010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_009 (Дата звернення 25.10.2024)

10. Макаренко А.П. Концептуальні підходи щодо організації проведення аудиту власного капіталу. *Вісник ЗДІА*. 2017. С. 24-30.

11. Міжнародні стандарти аудиту. 2021. ч.1. URL: <http://surl.li/lensum> (Дата звернення 29.10.2024)

12. Назаренко О.В., Чижова Т.С. Організаційні аспекти формування, обліку та аудиту власного капіталу підприємств. *Економіка та держава*. 2019. № 9. С. 30- 34.

13. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. №73. Дата оновлення: 23.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z033613> (Дата звернення 20.10.2024)

14. Ногіна С., Шумікін С., Костанян С. Аналіз структури і функцій власного капіталу підприємства. *Економічний аналіз*. 2017. № 10. Ч. 3. С. 346-349.

15. Огійчук М. Чисті активи як фінансове джерело стабільного функціонування підприємств різних організаційно-правових форм господарювання. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2018. № 1. С. 2-10.

16. Олександренко І.В. Управління власним капіталом підприємства. *Економічний форум*. 2016. № 3. С. 211-216.

17. Пилипчук Н. М. Аудит власного капіталу та шляхи його подальшого удосконалення. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2017. № 2/1. С.91-93.

18. План рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування: наказ від 30.11.1999 р. №291. Міністерство фінансів України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99> (Дата звернення 25.10.2024).

19. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. №514VI. Дата оновлення: 23.05.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5117> (Дата звернення 10.10.2024).

20. Райтер Н.І., Івасів О.С. Власний капітал як основа здійснення господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. *Бізнес-навігатор*. 2018. № 1 (2). С. 188-192.

21. Рубаха М.В., Овчар О.А. Теоретичні аспекти політики управління власним капіталом підприємства. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2018. Т. 20. № 3. С. 142-145.

22. Рудика В.І., Сукрушева Г.О., Гонтар Т.Ю. Теоретична сутність категорії «власний капітал підприємства». *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 17. С. 436-439.

23. Самойлова Т.А. Джерела формування фінансового капіталу підприємства. *Облік і фінанси АПК*. 2017. № 1. С. 169-174.

24. Слесар Т., Шара Є. Організація технології облікового процесу власного капіталу. *Вісник економіки*. 2021. Вип. 2. С. 145–159. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2021.02.14>.

25. Фабіянська В.Ю. Основні підходи до проведення аудиту власного капіталу підприємства. *Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців «Проблеми економічного, облікового, контрольного і аналітичного забезпечення управління підприємством»* (14-15 квітня 2016 року, м. Вінниця). Вінниця: ВНАУ, 2016. С. 147-151.

26. Чиждова О.С. Власний капітал: сутність та облік. *Матеріали VIII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сьогодення у сфері фінансів, обліку та аудиту»* (23 травня 2024 р., м. Хмельницький). Хмельницький: ХКТЕІ, 2024. С. 241-243.

27. Чиждова О.С. Аудит власного капіталу. *Матеріали III Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегічні пріоритети розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах глобалізації»* (19 листопада 2024 р., м. Суми) / за ред. проф. Назаренка О.В. Суми: СНАУ, 2024. С. 84-86.

28. Шура Н.О., Шатило М.В. Європейський погляд на категорію «власний капітал» підприємства та його складові. *Агросвіт*. 2019. № 7. С. 50-54.

29. Cohen, S., Manes Rossi, F., Mamakou, X. and Brusca, I. (2022), «Financial accounting information presented with infographics: does it improve financial reporting understandability?», *Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management*, Vol. 34 №. 6, pp. 263-295. <https://doi.org/10.1108/JPBAFM-11-2021-0163> (Date of application 30.10.2024).

30. Magerakis, E. (2022), «The importance of managerial discretion on managerial ability–firm cash holding nexus», *Management Decision*, Vol. 60 №. 12, pp. 3275-3303. <https://doi.org/10.1108/MD-07-2021-0991> (Date of application 30.10.2024).

31. Maksymenko I. Fiscal audit development in the system of budget process management. T.Melikhova, I. Maksymenko, O. Zorya, N.Fatiuha, O.Chumak. *Academy of Accounting and Financial Studies journal*. 2018. Vol. 22. № 6. pp. 1-7. URL: <https://www.abacademies.org/articles/fiscal-audit-development-in-the-system-of-budget-process-management-7767.html> (Date of application 30.10.2024).

32. Nazarenko O. Accounting and economic aspects of the calculation of the integrated assessment index of outsourcing companies. *European Science. Scientific journal*. 2020. № 1. pp. 64-70. URL: <http://www.european-science.sk/storage/journals/essays/1-2020/362.pdf> (Date of application 30.10.2024).

33. Syrtseva, S., Ivaniuk, U., Fedotova, I., Hurina, O., Dovzhyk, O., & Nazarenko, O. (2022). Innovative potential and development of Ukrainian small enterprises during the war (2022-2023). *Amazonia Investiga*, 11(58), 222-232.

ДОДАТКИ